99

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

ШОАТТА. 13 май, 1967 шу. № 56 (4381). Мах 2 кеп.

СЕРДАЛО
(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

БОКЪОНЦА ГIУЛАКХ ДЕ ДIАЙИЙНАЧА ХIАМАШТА

БIарг хьоасташ хоза да хIанз Нохч-ГIалгIайчен колхозийи совхозийи кхаш. Йокъ санна тоадаьча Iаьржача оахама юххе гучалийлхад баьццара мугIараш. Цхьайолча участкаш тIа хIанз дIаювш я тIехьа юв культураш, воккхар тIара хьогге а дIаяхай сеялкаш. Лоацца аьлча, ерригa культураш дIайийна яьннаяц, хIаьта а керда балхаш долалуш латт. Царех эггара сихагIдараш хьатIаяла йоладеннача хIамашта гIулакх делга да.

Дуккхача боахамий лаьтта леладерашта дика йовза хIанз шекара свекла, кхетадаьд цо мел пайда лу боахама а из кхеерашта а. Цхьабакъда, из хьувкъар цунна деча гIулакхах тийша да. Ханнахьа дIайийнай вайцига из культура укх шера. Из хьувкъара эша хьалаш а долаш да хIана: тIеххьарча хана дикка догIаш дилхад, лаьттанца тIоадал а йолаш я. Амма цу хьалех пайда эцара чIоагга гIулакх де деза тIайолаш латтача культурана.

Шекара свекла дIайийнача кхашка хIанз эггара хьалха де деза балхаш да совдола зIиргаш дIа а доахаш свеклай мугIараш нийлхдар. Из болх аттагIа булургболаш свекла хьатIаялалехьа а хьатIайоалашехьа а макхаш даха деза. ЧIоагга пайдана лоархIаш агротехнически прием я букитировка яр. Из болх вай республика цхьаьдолча боахамашка беш бац, цулухьа цар свекла хьувкъа а хьувкъац.

Свеклана макха баккхари из нийлхъярц духхьала сиха бе безаш болх хинна Iац. Свекла хIатIаялалехьа а из хьатIайоаллашехьа а доаха макхаш кIеазига а тIехьадалийтача оасаро хьалдукъ кхаш. ХIаьта свекла нийлхъяра балхаш-м сихха даь ца Iеш гоадедча а 6—7 дийнахьа даь даха деза. Из болх духхьала цхьа кIира тIехьабалийтача дукха хьувкъам эшалургба.

ТIеххьарча шерашка мугIарашкара зIиргаш нийлхдеш машина яьннай. Вай цхьадолча боахамаша пайда эц цунах. Цу машино нийсса ах аттача боакх свекла лелаерий къахьегам. Цу механизмах шерра пайда эцилга вIаштIехьдаккха деза республика боахамий кулгалхошеп специалисташеп.

Свекла нийлхъяра балхаш деш дицдалийта йиш яц мугIарашка дусаш дола зIиргаш боарамагIа хила дезилга, вешта аьлча свекла сов нийлхъе а йиш яц е листа йита а йиш яц. Свекла чуэцача хана хIара гектара тIа 90—100 эзар овла хургболаш бе беза из болх.

ХьатIаьнна свекла мугIарашка боарамагIа нийсйича долаш дац укхаза гIулакх. Iалаьмате боккхача лоархIаме да ханнахьа а цIена а оасар дар. ХIанз кхашка латташ дола хьалаш дIайийна хIамаш лерттIа дегIаяхкара маэшара даьле, иштта дика нийсденнад уж оасара а: из а сихха дегIадоагIа, хIаьта цо культурни баьцовгIашта эша тIоадал дIаIовд, царгара кхача боакх. Оасар эггара вогIа вола моастагIа ва, из дIадаккхара тIабахийта беза берригa низ.

Свекла хьукъаяра чIоагтIа лоархIаме гIулакх да Iайи бIаьстийи лаьттанна Iайна тIоадал сецаяр. ДIадахача шера дуккхача боахамаша мугIарашта юкъе хадданаа культиваци йора лаьтта кIаьда а лоаттадеш тIоадал чусецаяра. Цу балхех доккха беркат даьлар. Уж балхаш укх шера а дича бакъахьа да, хIана аьлча чуэцаш а аттагIа хул иштта тоаяь свекла.

Свекла йийнача кхашта деш дола дуккагIа дола гIулакх механизмашца деш дале а, кулгаца бу болх юкъера баккха йиш йолаш дац гIулакх хIана укх сахьате, къаьстта мугIарашка свекла нийсъеча хана. Геттара чекха бе безаш ба из болх. Цудухьа опыт йолча кулгалхоша махулла дуккагIа нах юкъеоз свеклана кулгаца оасар дара а из нийлха яра а. Соахка Урус-Мартана, Шаьла районий цхьадолча боахамашка берригаш а хIана бац аьнна бола къахьега могаргдола нах арабоалар свекла нийлхъе а цунна оасар де а. Из цадича укх шера а дарг дац оасар ханнахьа даь.

Цхьабакъда, свекла лелаеча кулгаца болх бе беза яхилга механизмашца беш бола болх кIезиг бе беза яхилга дац. Кердача технологех болх беш йола механизированни звенош отрядаши чIоагтIа оарцагIъяла еза свекла дIайийнача кхашта гIулакх дара. Цар декхар да кулгаца бу болх мамогга кIезиг а беш свеклага дIабода мах лохбара къовсам лоаттабар.

Шекара свеклана гIулакх дарах доалаш дац тахан колхозхоштеи совхозий болхлоштеи хьалхашка латта декхараш. Хьогге а дIайийна яьннай гитуарташ, бобови культураш, цхьайолча районашка дIайийна йоалаш латт хьажкIаш. Дуккхача боахамий уж культураш дIайийна кхаш сийнлуш латт хIанз. Цу культурашта гIулакх дара оарцагIбовла беза механизатораш. ДIайийна хьажкIаш хьатIаялалехьа а хьатIа ма яьллингехьа а даха деза макхаш. Диц далийта йиш яц дика макхаш даьхача кхашка оасар кIезига хулаш хилар. Иштта дицдалийта йиш яц гурахьа дийнача ялатийна а гIулакх эшаш хилар. Цхьадолча боахамий ка бола ялат дийнача кхашка IажагIа зила хьовш латт, холуш да кхы тайпа оасар а. Кхы тIехьа а ца доахаш дIадоладе деза ка бола ялат оасарах цIендара балхаш.

Юбилейни шера доккха социалистически декхараш тIайийцад Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама къахьегамхоша. Цар лаьрхIад дика хьувкъам чуба, пачхаьалкхенна планах лаьрхIачул дуккагIа ялат, шекара свекла, кхыйола культураш яла. Уж декхараш кхоачашдар таханарча денах тийша да, дIайийнача хIамашта гIулакх дика дойя уж хьувкъаргья, ца дойя боахамий амбараш яьсса хургья. Из кхетадеш хила беза боахамий кулгалхой, партийни организацеш, берригa къахьегамхой.

СОВЕТСКИ IАЬДАЛА 50 ШУ ДИЗАРГА

Грозненски Крекинг-завода установкашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латт укх шера Бурпаков Александр Гаврилович керте латтача № 5 йолча установка коллектив. Хьалхарча квартала итогех хьалхара моттиг хьожайир цу коммунистически къахьегама цIи лелаеча установкана. Биъ бетта план 113 процент кхоачашъяьй цо, планах лаьрхIачул совгIа арахийца продукци эзараш тоннаш я. Укх бетта кхы а дикагIа къахьег установка технологаша. Хьалхарча декада план тIехкхоачашъяьй. Хьинаре къахьегаш ба технологаш нн. Фролов, Токарев, Крикливцева, кхыбараш.

СУРТА ТIА: оператор Фролов Виктор болх беш ва.

И. Плиева сурт.

Укх тIеххьарча шерашка массехказа Ерригсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Грозненски слюдяной фабрика коллективо. Из вIаштIехьдаьннад цун бригадаша, сменаша шерра яхь а йоаржаяь къахьегарах. Цар керда наькъаш лех къахьегама овсарле лакхъяра, арахецача продукцега дIадодар лохдара.

Юбилейни шера фабрика коллективана хьалхашка латтараш доккхий декхараш да. Уж ханал хьалха кхоачашде а Ерригсоюзни социалистически яхье шоаш яьккха хьалхара моттиг карара ца ялийта а лерхI болхлоша. Де лерхIар цар кхоачашдергхилар хIанзлехьа гучадаьннад. Валови продукци арахецара биъ бетта план ханал дуккха хьалха кхоачаш а еш, планах лаьрхIачул совгIа арахийца продукци итташ эзараш сома маьха я. Къахьегама овсарлен план 9,7 процент тIехкхоачашъяьй. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах духхьала биъ бетта пачхаьалкхенна кхолаьаьча 33 эзар сом да.

Укх бетта а къахьегама темпаш лохъялийтац фабрика болхлоша. Хьалхарча декада план тIехкхоачашъяьй. Хьинаре къахьегарца фабрике белгалбаьнна ба нн. Мальцева Таня, Витаева Асет, Дужик Роза, Гераскина Лида, кхыбараш. Юкъера лаьрхIача парех хIаране сменах нормаш 115—120 процент кхоачашъю.

Сурта тIа: Витаева Асет болх беш я.

И. Плиева сурт.

ХЬУВКЪАМА ЛАРД

Шаьла района «Шалинский» яхача дулха-шурий совхоза кхоалагIча отделене кхаш леладерий дIадахача шера аьттув балазар хьажкIаш дика хьувкъае. Лаьтта во хилар, дIадийна фу эсала хилар дацар хьажкIа дика ца хилара керттера бахьан. Керттера бахьан дар дIайийнача хьажкIашта агротехника бокъонаша дIадеххача тайпара гIулакх ца дар, ший ханнахьа хьажкIа чу ца эцар.

Отделене ахархоша лаьрхIадар хьажкIа кхеяра дерригача балхашта механизаци е. Бакъда, квадратно-гнездовой хьисапе дIайийнача хьажкIа квадраташ нийса ца хилар бахьан долаш ерригa обработка урагIен пхорагIен а ца еш цхьан оагIорахьа е йийзар. Из бахьан долаш кхай тIа дукха оасар дисар. Кхай тIа оасар кулгашца де дезаш хилар, бакъда нах тоъаш бацар. Ахкан балхаш дикъденнадар: чуэца езар дIайийна баьцаш, гIулакх де дезар шекара свеклана.

Из бахьан долаш, оасарца къовсам лоаттабе торо хилазар кхаш леладерий.

ДIадахача шера ялата лаьрхIа хьажкIаш кхееча шоаш даь гIалаташ теркал а даь укх шера хьажкIаш кхеяра болх тоабе лаьрхIар отделене кулгалхоша, специалисташа.

ВIалла хьажкIа дIае йола а ялалехьа хьажкIа дIае лаьтта хьакъоастадир. хIаьта хьакъоастадаьча лаьтта хьалхагIа дIайийна хинна культураш хьажкIана чIоагIа аьттув болаш яр. Ерригa а отделене кхее лерхIа хьажкIа дIае а хIаьта уж кхее а оттавир отделене дикагIа вола механизатор, механизированни звено кулгалхо Дашуев Iабдул-ВахIид...

Совхоза керттерча агрономаца нов. Ф. Панковаца хьажкIа дIаювш латтача кхай тIа нийсвелар со. ХьажкIа кхеяра вIашагIъеллача звено кулгалхо нов. Дашуев сеялка тIа ва, хIаьта цун новкъост Шахабов Абусултан тракторист ва. ХьажкIа дIаюв квадраташ нийса хургйолаш дикка вIаштIехьъяьккхай сеялка. Ала деза, хьажкIа дIайийна мугIараш геттара нийса дар, хIаьта иштта дика а нийса а хулар квадраташ а. Цул совгIа, дерригача мугIарашта юкъера юкъ цхьатарра я, хIаьта хьажкIа дIайийна яьннача кхай моллагIча мецIинге геттара нийса да мугIараш.

Мишта вIаштIехьдоал хьа селлара нийса уж мугIараш хилийта? Из къайле йовзийта тхона, аьнна дийхар оаха IабдIул-ВахIидага.

— Сайгара цхьаккха а хIама дагалехалац аз, бакъда, дика, нийса квадраташ хилийтара рекомендацеш тIара а ваьннавац. ХьажкIа дIае йолаялалехьа кха айленнача оагIорахьа контрольни боал баьккхар. Цул тIехьа фу дIадувш эггара хьалхара мугI ийца йода сеялка контрольни боалаца нийсйича 90 градус са хургболаш лхийтар. хIаьта цо даьккха така кхай дIоаххала загалаш а дегIа белгалдир. Бустама аьшкасаьрга загалгара 12 упори 35—45 сигнальни упори белгалйир бустама аьшкасаьрга тIа. Цу белгалонашка хьежача звено кулгалхочоа хов сеялка фу дIа мишта дув.

Звено членаша чIоагIо яьй Iурра болх дIаболабалалехьеп дел къийна салеIа болх юха дIаболабеча ханеи дерригa клапанаш цхьан ханна хьаделлалургдолаш тIахьожам лоаттабе. Нагахьа санна царех цхьадараш хьа ца деллалуш хуле царна ший ханнахьа хьаделлалургдолаш регулировка е еза. Цу гIулакхо йиш хулийт фу дIадийна бIенаш доагтIача тайпара нийсса хилийта.

Белгалде деза, фу дIаделехьа хьажкIаш дIае хьакъоастадаь лаьтта агротехника бокъонаша дIадеххача тайпара дика кийчдаь хиналга: шозза макхаш а доахаш культиваци йир. Цул тIехьагIа цIаькха а макхаш даьхар хьажкIа дIае йолаялалехьа. Цул совгIа, боккхача лоархIаме да дерригa кха тIехдика планировка яь хилар а. Из бахьан долаш деррига кхай тIа масса а метте цхьатарра кIоаргал долаш дуж фу — итт-шийтта сантиметр.

Боккха теркам тIабахийтаб сеяльщикаша хIара бIена чу боарамах доагтIар мара фу ца дижийтара. Оаха техкар из гIулакх механизатораша мишта кхоачашду. Дуккхача бIенашка хьежача тхона гучадаьлар хIаране чу агротехника бокъоний нормаша дIадеххача тайпара шишша-кхоккха мара фу ца дужилга.

— Укх юбилейни шера хьажкIа дика хьувкъае вIаштIехьдаргда тха, хIана аьлча, оаха беча балха дикалал совгIа дIадувш дола фу а дикача репродукцегIа цхьоалагIчен шоллагIчен класса да, — йоах звено кулгалхочо.

ХьажкIаш кхеераша шоай дерригa низаш ца кходеш къахьегаро тешшаме ала йиш хулийт, тIайнача декхарашка хьежа, 152 гектар йолча лаьтта хIаране тIара 50—60 центнер хьажкIа чуэца вIаштIехьдаргдолга.

П. НОВАКОВ, агроном.

БОККХА КХАЪ

Грозненски вагонни депо коллективага боккха кхаъ кхаьчар укх деношка. Социалистически яхье лакха къахьегама толамаш лахарах Къилбаседа-Кавказа машиннаькъа кулгалхоша цунна хьежайир карара кара тела ши ЦIе байракх. Парех цаI еннай пачхаьалкхен плани социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдарах, хIаьта вож байракх еннай Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузача денна кийчо еча хьалхара моттиг яккхарах.

Цу совгIаташа дог гIоздаьккхача машиннаькъахоша ди тIехьа лакхъю къахьегама темпаш. хIара дийнахьа тайп-тайпарча цехаша рапорташ тел план тIехкхоачашъяь хилар хойташ. Къахьегама вахта дика дIахьу вагонашта ремонт ераша, подсобникаша, автоконтрольни пункта автоматчикаша, цистернаш юлараша.

Дика къа а хьегаш, балха тIа хьалха латтарах массане сий деши лоархIаши ба слесараш нн. Белов, Межидов, Шевченко, вагонашка хьежараш нн. Пастухов, Мишуточкин гIоина болхлой нн. Катыгина, Казакова, цистернаш юлараш нн. Баргаев, Колосов, кхы дуккха бараш. Цар даим тIехкхоачашъю шоай сменни нормаш.

Г. АНОХОВ, пенсионер.

ХАНАЛ ХЬАЛХА БУВЛ

Таханарчул кхоана дуккагIа арахецаргья продукци яхача девизах болх беш я укх шера Грозненски баьцадаарий консервни завода коллектив. Биъ бетта план 123 процент кхоачашъяьй цо. Планал совгIа арахийца баьцадаарий консерваш массехк эзар сома маьха я. Къаьстта дика къахьег Зоева Нюрас кулгалдеча консервни цеха коллективо. Цига социалистически яхье цахаддаш хьалха латташ я нн. Дзауровас, Белогуровас кулгалду бригадаш. ХIара сменах нормаш 110—120 процент кхоачашъю цар.

Б. МАГОМЕДОВ.

Йистебоалаш латт

ИттлагIа май тIакхоачаш бIаьсти юв культураш 175 эзар гектара тIа дIайийна яьннай вай республика боахамашка, вешта аьлча нийс иттлагIа дакъа.

Сунженски, Шаьла, Шелковской районий боахамашка бIаьсти юв культураш дIаера план 95 процентагара 98 процентага кхаччалца кхоачашъяьй.

Республика боахамашка дIайийна йоалаш латт хьажкIа. Геттара дика ду уж балхаш Сунженски, Шаьла районий боахамаша. Цу боахамашка из культура дIайийна бала боакх.

Бакъда, хьажкIаш дIаера план кхоачашъяра дикка тIехьадус Ачхой-Мартана, Гудермесски, МалгIабика, Наурски, Урус-Мартана, Шелковской районий боахамаш.

Республика дуккхача боахамаша дикка кхоачашъяьяц коартолаши баьцадаараши дIадера план. ХIанз а тIехь цхьаккха а район яц коартолаш дIаера план кхоачашъяь, хIаьта баьцадаараш дIадера тIехьаюс Грозненски, МалгIабика, Наурски, Шелковской районаш.

ХIанз колхозийи совхозийи кхашка доладеннад дIайийначa культурашта гIулакх дара балхаш — уж культураш дика хьувкъаяра лоаттабеча къовсама шоллагIа этап.

ИттлагIа май тIакхоачаш вай республика колхозашеи совхозашеи бIаьстаи юхье юв культураш дIаерах йола

СВОДКА

(план процентаца)

Районаш	Ерригa бIаьстаи юхье юв культураш	Цу яькъе хьажкIа
1. Ачхой-Мартана	85	29
2. Ведана	85	72
3. Грозненски	88	88
4. Гудермесски	76	69
5. МалгIабика	81	72
6. Надтеречни	111	100,7
7. Наьсарен	91	85
8. Наурски	79	70
9. Ножай-Юрта	66	60
10. Советски	44	48
11. Сунженски	95	98
12. Урус-Мартана	89	83
13. Шаьла	98	89
14. Шелковской	98	52
15. г. Грозный	80	88
Ерригача республике гIолла	89	81

ДЕГ ТIАРА БАРКАЛ

КПСС Центральни Комитето, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето чIоаггIа раьза а болаш дег тIара баркал оал «Союз-1» яхача космически кема тIа тохкам бара полет чакхйоаллача хана СССР летчик-космонавт, шозза Советски Союза Турпал, инженер-полковник В. М. Комаров трагически валарах шоашкара кодам байтача ерригача партийни, советски, общественни организацешта, предприятейи учрежденейи коллективашта, Советски Союза къаьст-къаьстача гражданашта а, хIаьта иштта вошал долча марксистско-ленински партей Центральни Комитеташта, социалистически а доттагIлен кхыча мехкий а правительствашта, пачхаьалкхен а военни а деятелашта, дипломатически викалашта, доазол арахьарча пачхаьалкхений къаьст-къаьстача гражданашта.

КПСС Центральни Комитет. СССР Лаккхехьарча Совета Президиум. СССР Министрий Совет

Азербайджана столица герб

хургйолаш отталаьд Бакински Совета исполкомо, яхаш хоам бу Бакура ТАСС корреспондента. Цу щита Iаьржа бос Баку керттерча рузкъан — мехкдаьтта маIан долаш ба, кхолха баьнна боага цIера ала — гаьннарча хана денз «цIерий город» лоархIаш из хилар дагахIаьта форда талгIеш города историе керда оагIув хьаелларах тара я — Каспе мехкдаьтта доалла моттигаш караерзаяр.

Баку кердача герба сурт тIахургда цIеношта, Бакински портаца лаьрхIа долча форда кемашта, монументашта, памятникашта.

Города символически коа - наIарий дIоагIа хулга а отталаьд Бакински Совето. Иштта хургйолаш отталаьд «Баку сийлахьа гражданин» яха цIи а медаль а.

Советски партийно-правительственни делегаци Болгаре хилар

СОФИЯ, 10 май. ТАСС-а спецкораша **Д. Бочаровеи А. Семеновеи** хоам бу:

КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев керте латташ йола советски партийно-правительственни делегаци делкъел тIехьагIа тIаяха хилар БКП ЦК Хьалхарча секретара, НРБ Министрий Совета председатела Тодор Живкован Халкъа собране Президиума Председатела Георгий Трайкован. ДоттагIлеп, цIенача загара къамаьлаш хилар советски делегаце членаштеи болгарски кулгалхоштеи юкъе.

ТIаккха советски делегаци яхар 9-ча сентябра цIерагIча Майдан тIа зизаш дехкар Георгий Димитрова Мавзолея юхе. Укх тайпара йоазув латт венока тIа: «Болгарски халкъа сийлахь-воккхача воIа, гIорваьнна волча революционера - интернационалиста, Советски Союза воккхача доттагIчоа Георгий Димитрова. Советски партийно-правительственни делегацегара».

«Лозенец» яхача правительственни цIеношка тахан дIайолаелар советски болгарски партийно-правительственни делегацешта юкъера переговораш. Советски оагIонгахьара цига дакъа лоацаш ба КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель К. Т. Мазуров, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, КПСС ЦК секретарь П. Н. Демичев, КПСС ЦК членалла кандидат, РСФСР Министрий Совета Председатела заместитель Е. Ф. Карпова, КПСС ЦК член, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра хьалхара заместитель В. В. Кузнецов, КПСС ЦК член, Болгаре Халкъа Республикера СССР посол А. М. Пузанов.

Болгарски оагIонгахьара переговорашка дакъа лоацаш ба БКП ЦК Хьалхара секретарь, НРБ Министрий Совета Председатель Тодор Живков, Халкъа собране Президиума Председатель Георгий Трайков, Политбюро член, БКП ЦК секретарь Станко Тодоров, Политбюро член, Министрий Совета Председатела заместитель Иван Михайлов, Политбюро член Нола Драгойчева, НРБ кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Иван Башев, Болгаре СССР-ера посол Стоян Гюров.

* * *

СОФИЯ, 11 май. (ТАСС). Официальни визитах яха Болгаре йола КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев керте латта СССР партийно-правительственни делегаци тахан Софера Бургас яхача городе яхай.

* * *

БУРГАС, 11 май. **ТАСС спецкораша Д. Бочаровеи А. Семеновеи** хоам бу:

КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев керте латта советски партийно-правительственни делегаци тахан Iаьржа форда йистерча Бургас яхача городе яхар. Делегацеца хилар БКП ЦК Хьалхара секретарь, НРБ Министрий Совета Председатель Тодор Живков а кхыбола болгарски кулгалхой а.

Аэродромера Бургасагахьа йолаелар машиний колонна. Сийлен эскорт тIехьа а йолаш, эггара хьалхарча йийллача машинаца бар Л. И. Брежнева Тодор Живкови. Массехк километр никъ беш машинаш ихар советски болгарски байракхилгашца, зизашца, лозунгашца накъабаьхкача нaха юккъе гIолла. Гобаьккха хьахозаш дар даиман хургдолча болгарско-советски доттагIлен, вошал долча шин мехка коммунистически партей сийна доаха ловцаш.

Машинаш дIатIайолх болгаро-советски доттагIлено кхеллача эггара хьалхарча а Iалаьмате йоккхача а нефтехимически комбината. Советски Союзо технически новкъостал деш а советски специалисташа дакъа лоацаш а хьалъеш я из башха-дика предприяти. Кхо шу хьалха болх бе йоладеннай цу комбината хьалхара агIа.

Завода коа делегацепа чIоагIа безаме накъабаьхкар болхлой, инженерно-технически болхлой, советски специалисташ.

Вежарий хьисапе накъабаьхкарах партийно - правительственни делегаце цIерагIа дег тIара баркал а аьнна, предприяте коллективана ловца баьккхар Л. И. Брежнева.

Нефтехимически комбинатага хьежа баьнначул тIехьагIа советски партийно-правительственни делегаци а цунца лела болгарски кулгалхой а Солнечный берег яхача Iаьржача форда тIарча йоккхача курорте бахар. Цига дIаболхача хана новкъа уж кIезига юхасайца хилар «Георгий Димитрова васкеташ» яхача ТКЗХ чуйоагIача Ахелой яхача юрта. Делегаце членашка моаршал а хоатташ, кооператива председатела М. Спирова белгалдаьккхар беза советски хьаьший шоайцига бахкарах чIоагIа гIадбаха ба юртара нах, аьнна.

Советски партийно - правительственни делегаце сийна шу отталир Солнечный берег яхача курорте.

Вахаро шо дIадехарах хьахинна керда фигура — политинформатор — из шерагIча масштабера агитатор ва. Цун беседаш квалифицированнегIа хул. Нагахь санна агитатора универсал хила везаш хилча, вешта аьлча долла хIама чулаца дезаргдар цун: вай мехка, дуьнен халкъашта юкъерсн чухьарен вахар а, атеизм а... Иза, бакъдар аьлча, цун низ кхоачаргболаш гIулакх дац. Цунах лоархIаверг ва политинформатор. Заводе, дикагIа болча коммунистехи парте боацарехи (хIана аьлча цу балха юкъе комсомольски профсоюзнии организацеш юстара ца йитарал совгIа цар хьинаре дакъа лоацилга дIадех биззача бехктокхамо) 55 саг юкъе а волаш политинформаторий состав хержай. Уж бийкъаб 5 секци а яь: дуьнен халкъашта юкъерча, общеполитически, экономически, атеистически дешашта, Iилман, культура, техника дешашта. Информатораш цу тайпара бекъаро новкъостал ду цар информацешта дикагIа специализаци яра.

ХIара цехе информатор - международник, общеполитически дешай информатор, Iилман, культура, техника дешай информатор, информатор-атеист ший хургволаш политинформатораш хьа а херживш, парткоме дIа-хьа бийкъаб парткомо цехий парторганизацей секретарашца цхьана. Шо-шоай цехера ках дика бовз царна, цар чIогIа а мела а оагIонаш малагIаш я хов, производства башхалонаш йовз.

Политинформацеш хургйола ди оттадаьд парткомо — ера. Информацей

ТХА ОПЫТ

Политинформаторий балхах

темаши уж хургйола моттигаший белгальяьха йолча графикага хьежжа, Iуйрийна 8 сахьат, делкъьйна 12 сахьат, делкъел тIехьагIа 4 сахьат даьлча хул цехашка информацеш.

Беседай тематика политически дешара кабинето оттаю. Могаяьраш укх тайпара темаш яр: «Вьетнамера хьал», «Китаера событеш», «Кердача пятилетке Iилма, культура, техника дегIаахар», «Даха доагIIача тайпара накъагIоргла вай Сийлахь-боккхача Октября 50 шу дизара», «Социалистически къахьегама дисциплинен советски вахара образа нормаши» дукха кхыйола темаш.

Эггара хьалха политинформатораш та ха деза 15—20 минута е лаьрхIа политинформацеш дикагIа малагIча хана йича я, шоай къамаьлаш пайданагIа долча тайпара вIаштIехьдаха. Информатор бе-башха ца хеташ хила йиш яц шоаш хоам баьчул тIехьагIа ладийгIараша цунах вывод яри ца яри. ЛоархIаме да ше деча къамаьлах аудитори тешаяр, хьинар айде цар дег оттийтар.

Дика а во а аьча дукхача информацешка хила йийзай са. Смена чакхъяьнначул тIехьагIа болх беча шIагIа чу лабораторе гулбелар болхлой — лаборанткаш. Уж болча ера нов. Л. А. Сарычева. Эггара хьалха ший беседа дIайолаеш цо аьлар: «ХьалхагIа агитатора санна тайп-тайпарча темаех лаьца яьй аз шуца беседаш, хIаьта хIанз сона тIадиллад политинформатор-международник хулга». Цо шийга ладувгIаш бараштa ювца оттайир «Фу доал Камбодже, Лаосе, Тайланде» яха тема, карт хьал а элла цу кхаь мехкара гIулакхаш дийцар, 20 минут чакхъяьлар, ладийгIараша дукха хаттараш дир, цул тIехьагIа шоай политинформаторагара дийхар цар шIаькха еча Китаерча событех дувцилга. Нов. Сарычева — лабораторе начальник, хьалхагIа пропагандист хиннай, ший хана марксизма-ленинизма университет йистеяьккхай. Керда тIадиллача гIулакхах дика лоархIаю. Iалаьмате дукха деш цу даькъе «За рубежом» яха журнал, «Мировая экономика и международные отношения», «Новое время» яха журналаш. ХьалхагIа хьа а херже кийчъю цо дуьнен халкъашта юкъерча лоархIамегIарча темаех йола материалаш, юкъе белгалонаш ю, кахьатилгаш дехк, газеташ тIара заметкаш хьайоах. Информаце план увттаю, лоацца конспект яхью.

Иштта дика кийчлу политинформатораш: Арушанова, Муслимова, Дадаянц, Колесников, Федотова, Купфашенко, Дубков, кхыбараш. Цхьабакъда, семинарашка Iомабаь а, хIанзачул тIехьагIа Iомабанза барг боацаш а бола информатораш ба. Ховш да, сага знанеши идейни кхетами дукхагIа мех хул, из дикагIа кийч ме лу пайда дукхагIа лургхилар. ГIулакхаш халача хьала тIа оттаду политинформаторашка дешийта дезаш хиларо, беседай тематико. Мича увттае езаш я беседай тематика?

Къаьстта чIоагIа эш буржуазни идеологе арадоаха массе тайпа хабараши харц уйлаши шоай ханнахьа юхатохара новкъостал дергдолаш йола оперативни материал. Дика хургдар дIахора информаци е кийчвалара новкъостал дергдолаш йолча лекцега политинформатора ладувгIаш хилча.

Йийшача информацей учет лелаю парткабинете. ХIара политинформатора карточка хьадийллад, цунах йола лоацца сведенеш тIа а язъяь: тайпан цIи, цIии даь цIии, цунгара гIулакх, образовани, партийность, хIаьта лохе гIолла дIаязъю беседа тема, беседа яь ха, информацега ладувгIаш мел нах хиннаб. Шоаш яьча беседай хьакъехьарча сведенех хоам бу информатораша шоаш беседаш яьча шоллагIча дийнахьа.

Политинформаторашта долча новкъостала лаьрхIа политически дешара кабинет вIашагIъеллай «Политинформатора уголок», хан-ханнахьа вIашагIтох беседаш яра эша литература, хан-ханнахьа консультацеш ю.

Йоккха еце а, хIанзалца оаха Iоаьча опыто бокъо лу, политинформаци дукхача наха политически влияни яра, вахаро эггара чIоагIагIа дIадехараша маяххара йола дIахо йодача хана цахаддаш эргайоахаш тоае езаш йола керда лоархIаме форма я ала.

Юбилейни шера декхараш ханал хьалха кхоачашдара лоаттабеча къовсаме боккхача лоархIаме ба массово-политически болх. Партийни организацегахьара, пропагандан агитацен отделашкахьара оперативни кулгалдеш а даим йоакхо еш а хилча мара могаргдац политинформаторашта къахьегамхой коммунистически кхетамца хьалкхебаргахьа пайдане керда гIа баккха.

Т. ЖУРБИНА,

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода партхабинета заведующи.

Таджикски халкъо «аккха» яхаш цIи лькай массача Вахшах. ХIаьта хIанз шера ах миллион киловатт - сахьат яь ца Iеш, электроэнерги ю Вахша тIа хьалъяьча ГЭС-аша. Укх гаргарча шерашка цу лоамара доагIача хиво болх бе - йолайолийтаргья 2,7 миллион киловатт низ бола Нуренски йоккхача станце итт агрегат. Из станци сихъяь хьалъеш латт хIанз.

СУРТА ТIА: хургйолча Нуренски ГЭС гIирс хьалбергболча майданера лелхийтара балхаш.

ТАСС фотохроника.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛАРАХ

«Кепа цэ техача пиьсмо ларах» яхаш яр укх шера 15-ча апреле «Сердало» газета тIа кепа теха араьнна критически заметка. Эсала лелабу ший болх ЖIайрахьарча клуба заведующе нов. Цицкиева. Наьсарен района культура отдела заведующеи киносета директореи боагIача бесса тIахьожам лоаттабац клубо беча балха, йоахар заметка тIа.

Цунах лаьца Наьсарен райисполкома председатела нов. Арапиева тхога язду:

Заметка тIа дувцаш хинна кхсачамбоацараш дIадахара де дезараш белгалдаьд райисполкомо. Клубеи библиотекаи бу болх юртсовета исполкоме бийцаб. ХIанз ший планах болх дIаболэбаьб клубо. Клубо беча балха тIахьожам ца лоаттабарах чIоагIа бехк баьб Наьсарен районни культура отдела заведующена нов. Бекевнен киносета директора нов. Оскановнен. Ший болх леоттIа ца лелабар бахьан долаш ЖIайрахьарча клуба заведующена нов. Цицкиевна «выговор» яьй.

* * *

БЕХКЕ БАРАШТА — ТАIАЗАР

«А. СурхотIа со кхы вагIац» яхаш яр укх шера 18-ча апреле «Сердало» газета тIа кепа теха араьнна фельетон. Цу тIа дувцаш Наьсарера СурхотIа ухача автобусаша график телхаю, автобусни станце кассира тIехьашкарча наIарашка гIолла бовзарашка безарашка билеташ дохк, хIаьта билеташта аргIанна латтача наха билеташ хьакхачац, садикъаи ньеи хул автобуса чу яхаш.

Цунах лаьца Наьсарен района Автобоахама партбюро секретара нов. Аушева тхога язду: Фельетон автобоахама партийни организаце бюрои моттигерча комитетеи йийцай. СурхотIа ухача автобуса шофера нов. Дзариева «строги выговор» яьй, автостанце билеташ дохкача кассира нов. Мальсаговайна «выговор» яьй.

ХIанз леттIа ший графиках лел СурхотIа уха автобус.

БОАХАМА РЕФОРМАННА КИЙЧЛУ

Советски Iаьдал даьнна 50 шу дузача денна сийленца накъаяхара хьинаре къа а хьегаш, планированеи экономически стимулированеи керда система ала кийчлуш я Грозненски электромеханически завода коллектив. Из лоархIамеи бехктокхамеи болх тха завода коллективо дIаболабир дIададахача шера. Кердача системага довлара белгалъяьхача мероприятешта юкъе къаьстта чIоагIа теркам тIабахийтар оаха завода инженерно-технически болхлой, гIулакхерча наьха экономически знани лакхъяра, кердача системах боала пайда дIабовзийташ коллектива юкъе кхетама болх бара.

Планированеи экономически стимулированеи кердача системах лаьца заводе дукха лекцеш йийшар, беседаш йир.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, партийно-комсомольски просвещене система болх эргабаьккха тоабир, дукхагIа терко а еш экономически знани лакхъяра.

Заводе вIаштIехьдаьккхар завода еррига службаш юкъе а оаш хIара цеха болх Iомабелга. Заводе яра мел хецача изделей нормативашка цIаькха а хьежаб. Кердача системага довлара кийчон балхаш дарах боккха пайда баьннаб завода коллективана.

Биъ бетта план тIехххоачашъяьй заводо. ДIадахача шера хьалхарча квартале завода болхлоша арахийцачул 10,3 процент дукхагIа я укх шера цу юкъах арахийца продукци, цу юкъах къахьегама овсарле 7,3 процент лакхъеннай соахка хьалхарча квартале хиннячул. Дикка лохденнад арахецача продукцега дIадодар а. Укх шера планах лаьрхIачул совгIа из лохъеннай 0,8 процент, цхьайолча цехашка 1,2 процент, тIаийцача социалистически декхарех - лохъяла езаш яр 0,3 процент мара йоацача.

Завода цехови комитеташа дукха балхаш даьд выработка къаьнача нормашка цIаькха а хьожаш. Ер шу доладелча дена къаьнача 900 нормага хьежай комитеташ. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар къахьегама овсарле дикка лакхъе, цу даькъе доккха беркат даьлар цехашка кхоачашъяьча организационно-технически мероприятех. Заводе дикагIа пайда эца болабеннаб оборотни средствех.

Оборотни средствах бизза пайда эцара духхьала укх тIехьарча пхе бетта заводера дIаяхийтай 40 эзар сома маьха ца эша материалаш, из бахьан долаш дикка тоаделар предприяте финансови хьал.

Дукха балхаш ду оаха завода керттерча фондех бизза пайда эцара. Гучаяьхай дукха ца эша оборудовани, уж баланса тIара дIаяьхай е эшача кхыча предприятешта дIаяхьийтай.

Цехашка хьаеча продукцега дIадодачун учет лелаяра, ер шу долалуча хана лаьрхIар цехашка боахама расчет дIайолае, укх тIеххьарча хана из болх тесса битабар завода коллективо. Боахама расчет балха юкъеяхьарах квартале завода коллективо 8 тонн металл кходир, хIаьта электроэнерги 60 киловатт сахьат кхойир.

ХIара цехе цахадлаш тIахьожам лоаттабу тIаийца социалистически декхараш мишта кхоачашду хьожаш. Хьалхарча квартала план тIехкхоачашйир завода коллективо. Нов. Асатуров керте латтача электроконструкце цеха коллективо планал совгIа арахийца продукци 13 эзар сома маьха я, иштта дика къахьегаш я К. И. Кучкин керте латтача цеха коллектив а. Биъ бетта даьха хьокхамаш кхы а лакхагIа да цар. Октября сийна яьржача социалистически яхье хьалха латташ я нн. Лотникова, Свиридов, Азуева, Тисаева, Витерханова, Коноплев, Плаксина, кхыбараш керте латта бригадаш.

Кхоачашъяьча производственни расчеташа хьахьокх арахеца продукци дукхагIа хилийтара, къахьегама овсарле лакхъяра, арахецача продукцега дIадодар лохдара завода пайда на эцаш дукха резерваш хилар а. Царех бизза пайда а эцаш, тха завода коллектив сийленца накъагIоргья Октября дезача цIейна.

Н. ОСИПОВ,

Грозненски электромеханически завода планово - экономически отдела начальник.

МОГИЛЕВСКИ ОБЛАСТЬ. Кировски района «Рассвет» яхача колхозе автомашинашка технически хьажар хилар. Цу дийнахьа дукха болх бир автоинспекце болхлоша. Техника эха хиларах бинзар из болх. Машинаш дукха хилар дар цун бахьан. Хьажа безаш яр 60 колхозни грузовик, ахархой 56 легкови машина, бIаь совгIа мотоцикл.

СУРТА ТIА: бахача наьха шоай легкови машинаши мотоциклаши технически хьажаре дIаоттаяь латт.

В. Лупейко сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРДАЧОХ БЕРКАТ ДАЬННАД

«Горскнефть» мехкдаьтта промыслови управлене мехкдаьттахоша планированеи экономически стимулированеи кердача системах болх а беш, лакха къахьегама толамаш доах. Биъ бетта план тIеххоачашъяьй. Планах лаьрхIачул совгIа даькха мехкдаьтта эзарий тоннаши газ миллионаш кубически метраши я. Кердача системах болх бе йолаяларах доккха беркат даьннад мехкдаьтта промыслови управлене коллектива. ДIадахача шера хьалхарча квартале даьккхачул 29,5 эзар тонн дукхагIа да укх шера хьалхарча кхаь бетта даьккха мехкдаьтта, хIаьта газ — 10,5 миллион кубически метр. Къахьегама овсарле цу юкъа 8,2 процент лакхъеннай. Хьадоаккхача мехкдаьттаген газаген дIабода мах лохбарах паччахьалкхенна кхоадь ахча 17 эзар сом да.

Болхлойн гIулакхерча наьхен творчески низаш дегIадоаладара чIоагIа лоархIаме хилар экономически реформа. Кердача системага довлалехьа дукха кийчон балхаш дир мехкдаьттахой коллективо. «Горскнефть» НПУ къахьегама отдело ший ханнахьа расчеташ кийчйир, керда резерваш тахкара йола мероприятеш балха юкъейихьар. Цунга хьежжа дукхагIа даккха доладелар мехкдаьттеи гази. Бизза пайда эца болабелар керттерча фондех балха ханах, кIезиглелар пайда лургбоаначa дIаухийта ахча. КIезига дебит йолеи рентабельни йоацеи скважинаш баланса тIера дIаяхарах укх шера паччахьалкхенна а мехкдаьтта промыслови управленена а хинна пайда 353 эзар сом да.

Планированеи экономически стимулированеи кердача системага довлара кийчо яра дешаши цу системага даьнначул тIехьагIа болх дикагIа вIаштIехьбаккхара дешаши управлене кулгалхой, партийнии профсоюзнии организацей лоархIамегIа дола гIулакх а хинна дIаэттар. Экономически реформах лаьца дукха кхетама болх бир коллективана юкъе, инженерно - технически болхлошка экономически дешийтилга вIаштIехьдаьккхар, чIоагIийр боахама расчет.

Укх шера духхьала хьалхарча квартале даьхача хьокхамий чо-

тах хьахинна материальни фонд 23 эзар сом да, хIаьта социально-культурни мероприятей фонд 24,3 эзар сом хилар. Юкъера лаьрхIача управлене болх беча наьха алапи лакхделар 5—8 процент.

Кердача системах болх бе йолаеннaчул тIехьагIа управлене коллективана карагIдийнна дикадараш дукха дале а, кхоачамбоацараш а нийслу. Шоай торонех бизза пайда эцац. Дукха газ йоаг аланна, из бахьан долаш дийнахьа буси йов газ 350 эзар кубически метр я. Капитальни гIишлош хьалъяра хьалхарча кхаь бетта план 38,9 процент мара кхоачашъяьзар, транспортах пайда эцара коэффициент лоха я. ДIадахача шера хьалхарча биъ бетта балха юкъейихьачул дукха кIезигагIа рационализаторски предложенеш балха юкъейихьай укх шера биъ бетта. Эсала лел пайдана йоаца коммуникацеш, резервуараш, лоха дебит йолеи рентабельни йоацеи скважинаш баланса тIера дIаяхара болх. Уж кхоачамбоацараш балха юкъера сиха дIа а доахаш. Октября 50 шу дузача денна сийленца накъабаха лерхI мехкдаьттахоша.

С. ЮСУПОВ,

КПСС Надтеречни района промышленни отдела заведующи.

ИШТТА КИЙЧЛУ ТХО

ЦIаккха ца хиннача хьисапе хьинар айденна къахьегаш я укх шера «Грозвино» объединене чуйоагIача еррига предприятей коллективаш. Объединене чуйоагIача 12 предприятех цхьаккха а йисаяц биъ бетта план тIеххоачаш ца еш. «Грозвино» объединене биъ бетта план 106,9 процент кхоачашъяьй. Планах лаьрхIачул совгIа арахийца продукци 1,8 миллион сома маьха я. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах паччахьалкхенна кхоадь итташ эзараш сомаш ахча. Кийча продукци дIаяхьийтара план а тIеххоачашъяьй объединене болхлоша.

Вай республикерча торгови организацешка дIаяхьийта продукци йоацаш, вай мехка дукхача моттигашка продукци дIаяхьийтара биъ бетта план 110,1 процент кхоачашъяьй, укх бетта чотах дIаяхьийта продукци бIаьш эзараш сомий маьха я. Октября цIейна къахьегама совгIат кийчдара къаьстта дика болх бу Цикурин Владимир керте латтача Грозненски чхьагIара-коньячни комбината коллективо Кортоев Жабраила кулгалдеча Червленски чхьагIар доаккхача завода коллективо. Иштта кийчлу тха коллектив дезача цIейна.

В. ЮРШИН,

«Грозвино» объединене инженер-экономист.

КЕРДА ТЕХНИКА ХЬАЕЧА

IилмахоштакарагIдувлараш

Кхехкаш да Грозненски Iилматохкама института вахар. Цун дукххача лабораторешка тIагIертта лех кердадар, хьаю мехкдаьтеи гази чакхъяккхара керда схемаш, хаддаза дегIадоаладу советски Iилма. Институт — НохчГIалгIайчен промышленноста дог. Грозерча а Советски Союза кхыча городашкарча а заводашка юкъекхухь Iилманна а техника а тIеххьарча хана карагIдаьннарий базе тIа-тIа кердагIа толашагIа йола технологически схемаш. Бакъда, заводашка кхачалехьа, моллагIча а кердачоа Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама института экспериментальни установкашка тохкамаш ду.

Укххазара дIаболалу продукци дикагIа хилийтара тIехьа лоаттабу къовсам. Цу къовсаме дакъа лоацаш я института йоккха коллектив.

Са дувца безам ба молекулярни цацанца бензинови фракцех боарамагIа йола гексан йоаккхача цхьан автоматически установках лаьца.

БоарамагIа йола гексан — из я дукха сома йоаца йIаьхъаь молекулаш йола углеводород. Бензинана из углеводород изомерни гексан яхача дукха гаьнаш йолча кхыча углеводородашца ийна хул. Изомерни гексай молекулий сомал боарамагIа йолча гексайчул тIех хул. Физически химически лостамашка диллача къаьстта дикагIа хиларца химически промышленноста боккхача маьхера бедал лоархIаш я боарамагIа йола гексан.

ХIанз дукха ха йоацаш а тIехьа вай мехка лакхарча частотах боарамагIа йола гексан яккхара способ угарии газацареи водородацареи цуи синтез яра яр (керда схема цул бIаьзза дарегIа я). Процесса эшар чоалханера аппаратура, лакха давлени, хIаьта хьаю продукци маьха еза а, вешта кIезига а хулар. Из метод паччахьалкхенна пайдана яцар.

Тха института Iилмахошта хьалха латтар бехктокхаме а тIехьатетта йиш йоаца а декхар. Лакха дезаш дар продукци яккхарга дIадодар лохдарга, оборудоване овсарле лакхъярга долха керда наькъаш. Профессора А. З. Дорогочинскеи химически Iилмай кандидата Я. В. Мирскеи кулгал а деш инженераша Н. Ф. Меседа а, Э. Спивака а, В. Н. Злотченкос а оттайир молекулярни цацай новкъостална бензинови фракцех боларамагIа йола гексан хьаяра керда метод.

Молекулярни цацаш, вешта нарех оал цеолиташ, миштал аьлча, кокхарий фашкал санна качилгаш а долаш. уж качилгаш вIаши дуьлаш царна юкъе каналаш а долаш. Iургаш доаха хIама санна да.

Цу цацаша — цеолиташа дерфуд аьлча, цар Iургий (корилгий) диаметр молекулий сомалга хьежже хул. Уж тайп-тайпара хул. Масала, боарамагIа йола гексан йоаккхача хана изомерни гексана молекулаш чакхъяргйоацa цацаш оттаду.

БоарамагIа йола гексан хьакъестаяра промышленни установкана проект оттаялехьа института опытни заводе дукха болх бе бийзар кулгаца лелае еза установка вIашагIйоллаш. Из установка я цхьан адсорбе чу цеолит чуоттаеш. Массаза а бедал кулг-кара дIачу а йоттар юха Iойоасса а йора. ДIачуйотта бедал а хьайоала продукци а йистача вIаши нийслуш хулар. Адсорбции десорбции процесс кхоачашйора хьалашка хьежжа вIаши хувца а хувцаш.

Цу чоалхане йоацача установка процесса торо хилийтацар промышленни хила дезача хаддаза бедал дIачу а луш продукци арахецара хьалашка довла. Цул совгIа цу установка йиш хургьяцар тохкама балхаш дара маэшна гексана партеш арахеца.

Цудухьа кулг-кара болх бечара установка автоматически управлене тIа яккхара гIулакх тIадиллар проектно - конструкторски отдела.

Установкана проект оттаеш хьинаре такъа лаьцар йоккхагIа йолча инженера Н. Я. Ашихминас, вокхагIволча инженера - механика В. Н. Кириченкос, вокхагIча инженера декхараш кхоачашдеча Г. П. Цупкина, «Нефтехимавтомат» проектни института вокхагIволча инженера А. Е. Маслова, инженераша Н. Клавцовеи С. Назаренкоси. Цар вIаштIехьъяьккхар технически схема, аппаратий расчет, контрольно - измерительни приборий монтаж, адсорбие процессашта автоматически переключени елга а кхыдола гIулакхаш а.

Установка вIашагIъеллар механически мастерске. Слесараша Е. Бардаковеи, М. Тенишевеи сварщикаша Б. Дудкина, Г. Амерьяна лоацца хана яь яьккхар установка, вIалла а ха ца лоархIаш дика къахьийтар цар.

Мел халонаш нийсъелар установка болх бе йолаялийтара: клапанаш, фланцаш, вентилаш хувцаш массагIяр уж.

Установка сихагIа болх бе йолаялийтара ремонтно - механически цеха начальника нов. Урусова кхы кхо саг а оттавир цу балха тIа. Укхаза белгалдаккха мегаргда вокхагIволча Iилман болхлочоа нов. В. Н. Злотченкона болх нийса вIаштIехьбаккха хар бахьан долаш доккха беркат даьнна хилар. Из беррига болх чакхбаллалца, дукха хIама ца эшаш. нишша сменагIа болх бир цо. Технологически схема ше дика кара ерзаяь, автоматически процесс йовзара операторашта чIоагIа новкъостал дир цо. ДикагIа балхах кхета а цу балха «къайленаш» йовза а баьлар операторш В. В. Литвинова, А. С. Бабаян.

Хьоаха ца ер йита йиш яц установка начальник Н. В. Ельникоская. Цо оперативно кулгалъу коллектива. ЗIамига хIама дардагIтаьлча, технологически режим телхача, кхы минут йоацаш юхаметтайоалаяра те мел дезар ду, кхычахьара эшар хьатIавех. и. кх. дI.

КПСС ЦК сентябрьски Пленума а СССР Лакхехьарча Совета ялхлагIча сессе а решенеша вайгара дIадех промышленни производствана автоматизаци яра хаддаза терко елга. ХIана аьлча саг мелла воккха, хьаькъал долаш хиларах автоматий новкъосталця мара доал. дулургдоацаш боккха гIа баьккхаб технико.

Автоматически тIахьожама а технологически процесса аппаратура нийсъеча а прибораша беча хоамах торо хул технологически режима доал де. Установкана Iуналдеча персонала йиш хул оттаяь параметраш шоай боарамел тIех ца ялийта.

Атта доталуш йола продукции аппаратуреи эккхам хилара кхерам боацача хьалаш тIа хила еза. Цу гIулакха дикка уйла а яь оттаяьй установка технологически режима автоматически доал ду аппаратура.

Хьалха хинначул овлангара дезга эргаш я технологически схема.

Бедал чуетташ йола емкосташ продукта лакхареи лохереи ший бист хьагойташ йола датчикаш а йоахкаш я. Датчикаша КИП-а щита тIа хьахьокх продукта дукхал Емкосташта кIалха ши клапан йоалл. Цар емкость хьалйиллача дIакъовл продукт хьачуххa турба. Цул тIехьагIа насосо йIоаь я. Iи ера камере дIачуйохийт продукт. Продуктах хьахийна Iи адсорбере кхоач, цига цеолитта новкъосталца боарамагIа йола гексан йоаккх.

КИП-а щита тIа латт хана реле яха прибор. Из балха цикл чакхьаллалца (цо оттаьча хана чакхйолла йиш) цхьан адсорбера клапан дIа а къайле вокханъяр хьаелл. ТIаккха хьалхара чу ча десорбци йолалу, из ха чакхъяьлча тхьовра санна переключени хул. Оператор духхьала прибораштa бIарга Iунал дича воалл.

Из тайпа йола установка Советски Союзе эггара хьалха укхаза хьаяьй. БоарамагIа йола гексан яккхара хьалъергйолча йоккхийча установкай модель мара яц из.

Цу установкаца хьайир керда продукт. Мел цIена хургья-хьоI гексан яхаш сагота бар берогIар а. Пробаш лабораторе пхьийтача хьалхаръяр — 93 процент, шоллагIъяр — 94, кхоалагIъяр — 95 процент цIейал йолаш хилар продукт—института ерригана коллектива йоккха котало я из.

ХIанз шеко а йоацаш ала мегаргда установкаш заводашка арахецаргья лаьна.

БоарамагIа йола гексан керда каучук хьадеча а кхачан промышленносте а чIоагIа пайда эцаш я. Иштта цунах пайда эца йиш я дукха • активни компонент а бензол а хьалеча до болаш йолча бедалах санна.

Бензол ший аргIана химически промышленноста маьхк я. Кхы дукха продукташ яха йиш я боарамагIа йолча гексанах.

Института коллективо лакхара социалистически декхараш тIаийцад Советски Iаьдала 50 шу дизара сийна кхы тIа я керда къахьегама совгIаташ кийчде.

А. НАЗАРОВ.

ГрозНИИ нефтехимически синтеза цеха механик.

ГОВЗА ШОФЕР

Кхувш воагIаш латта дIамига саг вар Кип Василий Алексеевич эггара хьалха автомашина -'а хайнача хана. ХIаьта шоферий кулгаш а яха балха вахар из. Цу хана дена дукха болх баьб цо.

Укх тIеххьарча итт шера «Старогрознефта» НПУ транспортни конторе «МАЗ-200» яхача марках йолча машина тIа Iеал мухьаш дIа-хьай кхухьаш ва из. Керда хьалъеш латтача тохкама бурув деттача скважинашта эша оборудовани тIакхухь нов. Кипа.

Хьинаре къахьегарахи, техника дерттIа Iоал дарахи дукхазза мах бола совгIаташ, ахчан премеш тийннай Василий Алексеевича. Укх шера биъ бетта план а тIеххоачашъяьй цо. Автогрезина кхом бeи делаярахи, техника дерттIа Iоал дарахи укх нененка 100 сом преми еннай нов. Кипа.

А. ТИМОШЕНКО.

«СЕРДАЛО»
2-гIа агI. 13 май, 1967 шу.

Лакхача къахьегама толамашца чакхбаьккхаб юбилейни шера хьалхара, бив бутт Грозненски «Металлист» яхача завода коллективо. Валови продукци арахецара план 102,5 процент кхоачашъяьй, хIьта товарни продукци арахецара план 101,4 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа арахийцаф эзараш сомий маьха продукци. Укх бетта хьалхарча декаде задани 5-ча мая 101 процент кхоачашъяьй завода болхлоша.

Къаьстта дика къахьег Орлов Василе, Литвинов Юрас, Ватаев Петра, Лаврова Марияс, Пейсохов Александра, кхычар.

Сурта тIа: слесарь Литвинов Юрий Андреевич болх беш ва.

И. Плиева сурт.

ОБЩЕСТВО, КОЛЛЕКТИВ, САГ

Моральни темех

Коммунистически парте даиман теркам тIалоалтабу кхоанен саг массе оагIорахьа дегIавоалавара. Укх тIеххьарча хана кIоарггга Iомалеш да халкъа вахар, лаьрххIа социологически тохкамаш ду предприятей бIарччача коллективашта. Цу тохкамий керттера дехкар да къахьегамхой хьашташ довзилга а хIьта цул тIехьагIа дIахо а саг гармонически дегIавоалавара наькъаш белгалдоахилга а.

Социологически тохкам бара тайп-тайпарча методашта юкъе дукхагIа лелаеш йола метод я анкетни хаттараш дара метод. Грозненски химически комбината партийни комитето а из форма хержар социологически тохкам бара.

Анкета тIа бархI хаттар дар. Шоай чулоацамах а, тематиках а, лостамах а теоретико-практически маIанах а керттерча цхьан дехкара тIаккхувш дар уж хаттараш — къахьегамера сага а общестера коллектива а роль цар мишта кхетаю, коллективана хьалхашкара хIара сага дехкар а обществана хьалхашкара коллектива дехкар а цар мишта кхетаду комбината болхлоех эзаф сагагара хьаховлга.

Оттадьча 8 хаттара маьхера предложенеш а йолаш жопаш хьакхьчар тхога. Социологически хоаттамо бакъдир комбината коллективо укх тIеххьарча шерашка ший идейно-теоретически кхетам дикка лакхбаь хилар, партеи Советски правительствай политика цар нийса кхетаеш хилар. Лаккхара овсарле а йолаш хьегача къинца цу коллективо Iалаьмате йоккхий материальни гарзаш хьакхолл.

Мелла эIамига нийсъенна а, балха тIехь новкъоста хало нийсъелча из теркал ца деш Iац цеха цхьаь-цаI коллектив. Цар вIаши новкъосталаш ду. Цехий, бригадай, участкай, сменай коллективаша производственни толам баьккхача, комбината болхлой дезалга дика деча, дезалхочо институт, техникум е юкъера школа чакхъяьккхача баьвца ца боаккхаш Iац комбинате. Цу гIулакхаша тешал ду, ханас баь вежарий санна, айхха кхотаенна комбината коллектив хилара.

Коллективана хьалхашкара сага а обществана хьалхашкара коллектива а дехкар мишта кхетаду Iа, аьнна, дaьча хаттара деннача жопаша хьахьокх дуккха а дукхагIа болча болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха из дехкар кIоарггача патриотизмаца, коммунистически общество хьалъеча хьинаре дакъа лацарца дувзаш хилар.

Тха цхьан химико укх тайпара жоп делар цу хаттара:

«Коллективана хьалхашка сага а обществана хьалхашка коллектива а дехкар ишта да, аз кхетадечох: общество коллективана хьалхара а коллектив сага хьалхара а бехктокхаме я хIаьта саг коллективана а, коллектив обществана а хьалхара бехктокхаме я, вешта аьлча — берригаш а вIаши бехктокхаме ба». Долчча бесса аьнад!

Вай паччахьалкхен чу цхьаь-цаI дош дац из къоасталеча хана советски саго дакъа ца лоацаш.

Грозненски химически комбината коллектив низ болаш, кхотаенна, барт-йиш тайна хилар хьахьекхар баьча анкетни хоаттамо, цхьабакъда, гучадаьлар ший коллектива сийле лорарра хьакъехьа йоакхо ца еш, цхьаккха кхыча хIаманца гунахь а доацаш, духхьала алапи даккха укхаза баьхка, предприятена хьалхашка цхьанна хIаманна а бехктокхаме хила безам боацаш бола нах хIанз а кIезиг-дукха болаш хилар.

Дуккха нах хулаш йолча общественни моттигашка е дезалла юкъе вIалла мегаргIоаца во хIама даь а е хулиганал лелаздь а цу коллективаша тIакхоачалеш дола эхь кIаттIа а боацар доархI цу тайпарча наха, цу наха шоай сакхувшшехьа лечкъаю шоашца балха боахкача шоай новкъостий хIамаш.

Йиштта хьаькъала тIехьабисача наха вIалла шек а ца боалаш, эхь-бехк а ца хеташ лечкъаду реактора ремонт е лаьохIа дола таш, тIаккха кхоачаш а ца еш, юкъагIа йисара кхерам тIаоттабу цар плана. Цу тайпара саг кхераме ва. Вайна улув лел из, шийх дика саг хетийта гIерт, производствах а новкъостех а дог лазаш ше хилара кеп увттаю, иштта моттийта уж гIулакхаш а лелалеш цо шийна кIал ма диссе а даш лочкъадир, план кхоачаш ца еш йисарен алапеш чухнахьа даларен кхерам бIарччача коллективана тIа а тоссаш.

Бокъо йоацача наькъаца къона болхло къаракъ эца ухийта Шпарага, Кулапов, иштта кхыбараш санна болча комбината болхлоша, малагIа юхь ль аргда химикий коллектива сийле лакха лоатталра хьакъехьа йоакхо еш ба шоаш, аьнна? Эхь дайна хьувз уж нах. Шоашта «тоамбар» хуле, кхычоа сагота бац уж. Шоашта мала къаракъ хилийтар духьа къахьегама дисциплина телхаяра наькъа тIа воах цар эIамига саг, цар лохъю цун сийле, цар из харцле, оапаш бувца Iомаву, хIана аьлча, моллагIа даьккха а, цхьа доаца бахьан а даьккха, маIарга латта хаьхо Iеха а вaь аравала ма везий цун къаракъ эца водача хана.

МоллагIа дале а, корта бохабеш дола малар бIаргадайча шоаш леладер фул ца ховча боалаш а ба цхьабараш. Малар аьнна цIи йолаш из дале, цхьаккха бе-башха а доацаш, шоашта кара мел кхаьчар мала кийча ба уж. Цар-м кхыметтел химически комбинато хьалеш долча этилови спиртах а «чамбоах». Йоккха доастамал я цу наха шоашкара гойтар, из цар леладу гIулакхаш чIоагIа новкъадолаш я коллектив. Царна этилови спирт мелача наха, вIалла дага а дохац этилови спирт мехкдаьтта бедалах хьалеш хилари сага дегIа чIоаггIа новкъа дола дохьаж цунах доаллаш хилари.

Ерригача цехашка чакхъяьннача болхлой юкъарча собранеша хьахьекккхача тайпара, къахьегамен производственни дисциплина лакхъяра хьакъехьа. дисциплина телхаераш чIоаггIа бехктокхаме озара хьакъехьа дош отталаьд коллективаша. Химикий доIам кхоачаш а беш, хIанз комбината кулгалхоша эггара шиш болашагIа доллд бехкаш ду балха тIа ца боагIаш Iийнараштa, къаракъаш а мелаш беха леларашта.

Цехий коллективаша боаржжабаь дара къовсач оттабаьб дисциплина телхаерашта духьала хIана аьлча, селла доккхий хувцамаш хиннача хана, къахьегамхой вахара хьал-торо чIоаггIа тоаеннача хана баха а боагIаш нах эгIазболх цхьан-шин саго харцахьара хIама дича а. Коллективашка да йиш йолаш дац уж харцахьара хIамаш, хIана аьлча, дог-уйла цIена долча, хьаьнала къахьегача дикача наха довзаш да цу харцахьарча, телхача гIулакхий бахьанаш — саг ше цхьаккха а бе-башха доацача кхоачаш талхар, эхь-бехк ца хетар, ше кхычарех «хьаькъалегIа» хила гIертар, наьха хьакъах ваха ловш хилар, цар шоаш оалаш махиллара, доллача хIаман а «чам а боаккхаш ваха» ловш хилар. Цу бахьанаш тIара дулдувлаш да моллагIа а сагагара дожа во, телха гIулакх.

Вай паччахьалкхен чу бахача наха шоай доIIаме баха а, къахьега а, шоай говзалаш шеръе а, производстве хIаране хьийгача къин дукхалга а дикалга а хьежжа мехка беркаташ шоашта юкъе нийсхонца дIахьожале а торо еннай социалистически общественни строяс. Цудухьа да из хIана цехий коллективаша производствах а общественностах а, дезалах а бехк а ца хеташ харцахьара гIулакхаш лелалеш болча нахагара чIоагIа бехктокхам хьабехаш хилар. Шоай когашта кIалхара лаьтта доагаш санна хет хIанз цу наха, шоай керттера дехкар хьаьнала къахьегилга доархIаш болча химикий коллективе царех къахетам беша цар гадоаккхаши дац.

ЧIоагIа дисциплина оттаяьй химикаша шоашта юкъе, лакхденнад новкъостлен уйланцара гIулакхаш, чIоагIденнад къамийн интернациональнии гIулакхий шоайдара бувзамаш цаIаш а даь вIашка доздаделга. Цу боарамаш тIара валар тханнита мегийташ дац. Телха хIама даьча сагагара тIагIорттадаь хьалех цунах дерттIа саг хулга.

Дикза хьагуча а да доалийташ, къахьегамен производственни дисциплина телхаьрашца къахетамегIа, кIаьлагIа хулгй дехаш за цхьацпалола анкеташ. Бехке барех къахетилга царна гештде ловш хилар холу цар тIара. Шенхашття теркал тIа а бахийта дIадовайита деза из харц «новкъостал» хилар, уж гIалат уйлаш хилар.

Маларра аьлча, фул цу новкъосташа дехар? Кхы дергдац шоаш харцахьара хIама, йоах. Цунна духхьала хургдац вай. Шоай даьча гIалатах коллективана а шоашта а даьнна зе бIаргадайначул тIехьагIа кхыметтел вIалла бехк на беш бичача а тоалуш, дIахо йодача хана цIаккха а харцахьара хIама ца деш нах хулаш ба. Цхьабакъда, болаш ба кхы цхьаьккха тайпа а: кхычарна а хьакхаме хургдолаш тоалургза шоаш аьле дош а даде, дIакъайла боаллашехьа а шоай дош дицдолийтараш.

Харцахьара хIама а даь, цунах ше дехкеваьннача новкъоста уллув болх беш латтача болхлочоа, дехкеваьнначун дагардар кIоарггта кхета а ца деш, чуйосса тарлу укх тайпара уйла: моллагIа харцахьара хIама дича со а вутаргва-кх, хIаьта кхы бехк ца беш, «кхычарна ца баь бехк сона-м бу оаш», яхаш кхайка йиш-м муххала а ма хургйий сона, аьнна а, иштта кхыдараш а.

Цу тайппара, коллективе а дезалла юкъе а теркал ца деш дита мегаргдац саго даь харцахьара хIама, хIана аьлча из чIоаггIа новкъа да хIаране ший доIаме тIаийцача массане юкъарча морала дарда тIа хIара саг къахьегаш а вахаш а хургвола коммунистически общество хьалъяра дехкар шийна хьалхашка латта керда саг хьалкхевара.

Дика камаьхал а йолаш кхоачашду химически комбината коллективо советски обществана хьалхашка шийна тIалатта дехкар. Производство дегIайоалаяра а хьаеш йола продукци дикагIа хилийтара а даькъе, экономически хьокхамашта, культурай эстетикай даькъе, территори тоаяра, бытовой гIишлош хьалъяра, болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхерча наьха хьал-торо тоаяра укх кхойтта шера цунна карагIа мел даьннараша тешал ду обществана хьалхашкара шоай дехкараш химикаша дика кхоачашдеш хилара, цу хьакъехьа доккхал де йиш йолаш химикаш хилара.

Цхьабакъда, тахан оаха мелла дукха даьдале а, кхоана цунах кхоачам хилац, хIана аьлча, хьалхашка отталаьча керттерча дехкаро дIадех производство халланза дегIаухилга. ДегIаахара из закон дага а кхоабаш, тха коллектива членаша, анкеташ тIарча, мишта вIаштIехьбаьккха ба хьа къахьегам, яхача хаттара жоп а луш, кертагIдоахар къахьегам вIаштIехьбаккхара гIулакх кхы а дикка тоале дезаш хилар, хIара балха моттиге дикагIа хьалаш хилийта дезаш хилар да.

Коллектива предложени теркал а яь, къахьегама овсарле кхы дIахо а лакхъяра хьакъехьара КПСС Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи сопач дарле а лаьца, комбината кулгалхоша чакхдаха, аьнна, дуккха а технически организационнии гIулакхаш кийчдаьд, уж гIулакхаш чакхдахаро йиш хулийтаргья къахьегам вIаштIехьбаккхара гIулакх дикка тоале, хьаеш йола продукци дикагIа хилийта, экономически хьокхамаш тоале. Цу тайппара, дизза вIашагIкхет сагеи, коллективаи, обществаи хьашташ.

Уж хьашташ вIашагIкхет производстеи советски нах идейно-политически дегIаахари шоайла дувзаденна хиларах тарра, хIана аьлча социалистически паччахьалкхене долла хIаха а керттерчоа мугIахьа деваллаь да халкъа хьал-торо дIахо а дикка тоаяра, наьха материальни а культурни а хьалаш дикагIа Iалашдара. Гой цудухьа, моллагIча четодехи формехи из делабой а, керттерча цхьан гIулакха тIаккхувш ба вай беш бола беррига кхетама болх — къахьегамцара гIулакх коммунистически хургдолча кхетаме хIара саг хьалкхевара тIаккхувш.

Шоаш тIаккхувчунга диллача Советски пачча-хьалкхен чу цаIаш да саг, дезал, коллектив, производство, общество, хIаьта цар массе хIаманна а сихха аьттув барга алхха цхьан хьале — цар вахар а къахьегар а коммунистически идеяй ларда тIа хуле.

В. ЗАХАРЧЕНКО,
исторически Iилмай кандидат, Грозненски химкомбината парткома секретарь.

ДОАКЪАРАШ ДУКХАГIА ХИЛИЙТАРА

ЙIаьххача хана хургйола тешаме доакъарий база хьаяр республика колхозийи совхозийи керттерчарех цхьа проблема я. ДIахо йодача хана юртбоахама хьайбайи коа тIарча оалхазарийи продуктивность лакхъяр айхха дувзаденна да тайп-тайпара дола доакъараш дахарца. Цудухьа тешшаме йола доакъарий база хьаяра боккха лоархIам болаш да ерригача йолаш йолча торонех пайда эцар.

Ахканарча хана деттача доахан продуктивность лакхъяра йоккха торо хьахулийт кхоачамхиллал юххьанцара силос кийчъяро. Касттaлашха дIадоладе деза из кийчъелга. Шоай ханнахьа юххьанцара силос кийчъеча боахамаша дуккха шура йоаккх ахканарча дIайхача беттaшка, буц лаьгIъеннaчен чамбола доакъар кIезигденнaчен хана а.

Масала, май бетта бобово-ка болча баьцехи эрий тIайоалача баьцехи еллача силосо йиш хилийтар «Гудермесский» совхоза доахан дика кхаба, чам болчеи овсарарчеи доакъарца Iалашду уж. Укхаза белгалдаккха доагIа, май бетта елла силос 40—45 ди даьлча хьайбашта юаe мегаргйолаш тоалуш хилар. Цу тайппара, июнь бетта хьайбашта дажа моттиг къийеннача хана, буц кIезига йолча хана моша а чам бола а доакъар хул-цох.

Силос йоллацa йолча юкъагIа хьайбаш кхаба йиш я гурахьа дIайийнача бобово-ка болча культурашца, къаьстта гурахьа дувча рожаца, кенаца, викаца, кIиша, горохаца, мукхаца. Юххьанцара силос йолла мегаргья эрий тIайоалача баьцах а. Юххьанцара моша доакъар даккха лерхIаш гурахьа ювш йола бобово-ка бола культураш керттера лоархIам болаш я юххьанцара силос йоллара. Цу культурех пайда аца болабе мегаргба май бутт болабелчеи из юкъекхьачеи хьайбаштеи коа тIарча оалхазараштеи хIама тассара хьисапе, хIаьта май бетта юхье силос йоллара.

Укх тIеххьарча шерашка Нохч-ГIалгIайче дуккха а дукхагIа дIае йолалый ка болеи бобовии культураш. ХIанз укх сахьата 35 эзар гектар совгIа долча лаьтта юв уж. Ка болеи бобовии культураш шерра юкъейоаллараю луш бола пайда дика холу хIана юртбоахама производстве. Царех пайда эцар бахьан долаш 1964—1966 шерашка дикка лакхъе йиш хилар республика боахамий доакъара база лакха белкови доакъар даккхарен хIара шера 100—120 эзар тонн силос йоллареи чотах.

Ка болеи бобовии культураш мошача доакъара лаьрхIа дIаювш хиларо дуккха а дукхагIа йолча колхозашкеи совхозашкеи хьувкъам лакхбелга Iалашду. Цу культураша чIоагIа пайда эц Iаи тIехь лаьттах еннача тIоадалах, май бетта хьалхарча шин кIирагIа доаккха моша доакъар а хул царех. Цу промежуточни культурай хьувкъам лаьттан-ха оттама хьалех тийша ба, гектара тIа 150—250 центнер йоалаш хьувкъ уж. ХIаьта хий дехкача лаьтта 350—400 центнер йоал уж культураш.

Дуккхача боахамашка цар лоархIам кхета а баь, лакха мах баьб цу культурай. Масала, Грозненски района боахамаша укх тIеххьарча шин шера доккхача лаьттaшка вIашагIа а эеш дIаюв ка болеи бобовии культураш. Цар йиш хулийт доахан чам болча, мошача доакъарца Iалашде. Май бетта хьалхарча шин кIирагIа хьайбашта тела доладу гурахьа дIадийна рожь, кIезига тIехьагIа гурахьа дIабийна мукхи гурахьа дIадийна кIаи тел царна. Июнь бетта хьалхарчеи шоллагIчеи декадашка гурахьа йийна викеи Iанна арахийна горохи тела йолаю царна гурахьа бийна кен увш. Цо йиш хилийтар № 1 йолча а «Староюртовский» а совхозашка, Ленина цIерагI йолчеи «Советская «Россия» яхачеи колхозашка деттача доахана продуктивность лакхъе.

Гектара тIа 125 центнер йоалаш хьийкъача гурахьа дийнача рожо 2250 доакъара единица лу. Масала, Урус-Мартана района «Красноармейский» яхача совхозе доаккхача дерригача доакъарах ах доакъар промежуточнии шоалгIеи тийннача культурех кийчдеш да. Укх тIеххьарча массехк шера цу боахама доакъар шозза дукхагIа хиннад, доакъара культураш дIаювш дола лаьтта лоадам боацаш мара дукхагIа хиннадоацдашехь а. Промежуточнии ахканарен доакъара культураш дукхагIа дIаер бахьан долаш доакъара база лакхъялард совгIа дикка дукха лаьтта мукъадоал ялата культураш дIаера. Цо торо хулийт боахама лаьттах рационально пайда эца.

Промежуточни ювча доакъара культурех силос йоллара а доакъара лаьрхIа шоаш маярра хьайбашта яхкара а пайда эца мегаргба.

Юххьанца йолла силос ший тайпара башхалонаш йолаш я. Силос еш дола моша доакъар дукха тIоадал йолаш да, из бахьан долаш цу доакъара сокацара дикка кхачаи овсарле йов. Из бахьан долаш иштта елла силос хьаьна—мишта совса йолалу. Из дика дац. Силос йоллача хана цу доакъарца шоттта дола хий зехьа дIа ца далийта чах лькккха каг тоха мегаргья силосах.

Силос йоллача хана 10—15 сантимето хула чах яьккхача кагий тIоа юкъеахийта беза цунна. Цо тоаю силос, хIаьта мошача доакъара хий чулаьца уж кагаш дика юь доахана. Кхы сомагIа бахийта мегаргбац кагех баь тIоа, хIана аьлча тIаккха бокъонна доакъара хий кхоачамчиллал чу а ца доацалуш, кагаш йохкаала йолаяла мег.

Силос йоллача доакъарцара тIоадал боараме лоархI цунна из 65—70 процент яле. Иштта хилча дикагIа хул силос. Силос йоллаш дола доакъар тIаьда хиларга хьежжа 20—25 процент чах яьккха кагаш тоха еза цох. Юххьанца йолла силос дика хилара керттера да из махулла чIоагIа тоIаяьи чехкеи йоллар. Силос чIоаггIа тоIаеш хилча цунна юкъера фо арадоал, тIаккха силос йохкалургьяц. Силос йоллаш дола доакъар каг йоаккхаш аьта хилча из дикагIа IотоIалу, дикагIа дегIайоагIа цуннара микрофлора, къаьстта шурий — мистa бактереш.

Цхьаккха а тайпара дийна долаш юкъедахийта йиш яц силосача, иштта мара йоккха гурмат йолаш сангара чу кхосса а мегаргдац из. Цо ча ше дохкадолийтаргда, силос толхаергья. Цхьатарра боарамах тоIае еза силос а цунна йохийта чах яьккха кагаш а.

Юххьанца силос йоллача хана дукхагIча даькъе чIоагIа йIайхаха отт. Цудухьа хьекхача мошача доакъарга вIаштатеха бийса яккхийта йиш хилац, дIоахлу из. Иштта дIоахденнача доакъарах елла силос кхачаи овсарле дикка эшаяле хул, эггара дукхагIа протеин а луш. Цудухьа хьакхар, хьатIалар, силос йоллар, из чIоагIа а чехьа а IотоIаяр хадданза йолча процессах беш бола болх хила беза.

Юххьанца йолла силос траншеяшка еллача бакъахьа я, бакъда доккхача лаьттан тIара доагIача дукхача доакъарах йоллаш хилча 400—500 тонн хургйолаш гув а беш йолла мегаргья из.

Деттача доахана продуктивность лакхъяра ахкан йIайхача хана буц йокъаелча доахана дIадилла моша доакъар хургдолаш юххьанцара силос йолла еза Нохч-ГIалгIайчен колхозашеи совхозашеи.

Юххьанцара силос йолла хатIакхоачаш латт. ХIанзехьа уйла е еза республика колхозашеи совхозашеи доакъара цу боккхача кхоачамах пайда эцара. Из силос йоллара технологи массанахьа а нийса лелаергйолаш хIама де леза, из ца дойя йоккха кхачаи овсарле йола силос йоллалургьяц. Юххьанца йолла силос республика юртбоахама хьайбай продуктивность лакхъяра лоархIамера кхоачам ба.

А. АХМЕДОВ,
юртбоахама Iилмай кандидат.

ХИЙ ДЕХКАРГДА

1067 гектар хий дехка лаьтташ да «Красноармейский» совхозе. Из бахьан долаш хIара шера кIезигача маьхах дукхагIа доах совхозо ялат, свекла, доакъараш.

1966 шера, КПСС ЦК майски Пленума решенеш кхоачаш а еш, 1544 гектара тIа хий диллар совхозо, царех 384 гектара тIа догIан хьисапе хий деттача установкай новкъосталца хий техар оаха. Хий диллар бахьан долаш совнагIа дукха хьажкIа, кIа, доакъара свекла яьккхар совхозо, 120 эзар сом пайда а беш чакхдаьккхар совхозо 1966 боахама шу. ДIахо боахама экономика айяр духьа совхозо лаьрхIар 1967 шера ши эзар гектарал кIезигагIа доацача лаьтта хий дилла. Тхоай лаьттай башхалонаш теркал а еш, 1-ча мае кхаччалца дукха дилладац оаха хий, керттерча даькъе оаха дехкар вегетационни хий да. Ерригаш а хий диллараш 688 гектар я. Царех 270 гектара тIарча гурахьа йийнача ялаташта хий техад догIан хьисапе хий деттача установкай новкъосталца. Установкашца хий деттача дика толамаш даьхад Закриев Усама.

26 саг юкъе а волаш поливальщикий бригада вIашагIъеллай совхозе. Бригадана керте латт опыт йола поливальщик Башаев Жамиль. Поливальщикий материальни безам совбаккхар духьа оаха хIара шера ялат, шекар, ахчан совгIаташ тел ялат, свекла яккхара план тIеххоачашъярах.

Дезача цIей — ЦхьоалагIча май сийна совхозо премеш еннай дикагIа болча поливальщикашта Вахаев Тамийнеи Януркаев Ширванеи.

Хий дехкара гIулакхаца цхьадола кхоачамбоацараш да совхозе хIанз, цхьабакъда, балхаш леллашехьа а уж дIадахеи хIара шера дика толамаш дахеи гIерташ да тхо.

Юбилейни шера сийна доккхий декхараш тIаийцал тха совхоза коллективо, хIаьта цо уж дика кхоачаш а ду.

Т. КУЮМДЖИЕВ,
Урус-Мартана района «Красноармейский» яхача совхоза керттера агроном.

ДУКХА БЕРАШ ДАЬЧА НОАНОШТА

Нохч-ГIалгIай АССР-е гIолла.

СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума 1944 шера 18 августе арадаьннача Указа дарда тIа СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума цIерах «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши еннай Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча совета Президиума Указах дукха бераш даьча ноаношта:

ГОРОД ГРОЗНЕ ЗАВОДСКОЙ РАЙОНЕ ГIОЛЛА

БархI бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта II степена «Материнская слава» яха орден:

Абдулкаримова Байсарена — цIен-нанна.

ВорхI бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта III-ча степена «Материнская слава» яха орден:

Гайсумова Сапият Ахмадовнайна — цIен-нанна;

Желдубова Надежда Ивановнайна — Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода оператора;

Пхи бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта II-ча степена «Медаль материнства» яха медаль:

Трифонова Мария Константиновнайна — цIен-нанна.

ГОРОД ГРОЗНЕ ЛЕНИНСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА

БархI бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта II-ча степена «Материнская слава» яха орден:

Чапанова Iаддалий Лолена — цIен-нанна.

ВорхI бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта III-ча степена «Материнская слава» яха орден:

Автаева Нуру Муцаровнайна — цIен-нанна;

Корнилова Мария Илларионовнайна — цIен-нанна;

Марзаганова Ахьмада Милийна — цIен-нанна;

Тангиева Ювсапа Лайлайна — цIен-нанна.

Ялх бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта I степена «Медаль материнства» яха медаль:

Абдаева Минчу Гельдиевкайна — цIен-нанна;

Израева Хану Пирацовнайна — цIен-нанна;

Дашаева Райина — цIен-нанна;

Магомадова Падам Якубовнайна — цIен-нанна;

Мусаева Роза Саидовнайна — цIен-нанна;

Мусаева Букку Ахмадовнайна — цIен-нанна;

Хамхоева Ювсапа Хьанифайна — цIен-нанна;

Ханиева Жамарзий Райхьанта — цIен-нанна.

Пхи бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта II-ча степена «Медаль материнства» яха медаль:

Гамбулатова Александра Акимовнайна — цIен-нанна;

Израилова Тамара Сирановнайна — цIен-нанна;

Кагиева Белкиша — цIен-нанна;

Натаева АсмаIийна — цIен-нанна;

Сайгатова Бланки Баматгиреевнайна — цIен-нанна;

Умаханова Iаймана — цIен-нанна;

Ханиова Мария Андреевнайна — цIен-нанна;

Хамхоева Екатерина Сергеевнайна — цIен-нанна;

Ханукаева Лиско Шадиловнайна — цIен-нанна.

ГОРОД ГРОЗНЕ ОКТЯБРЬСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА

Ийс бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта I степена «Материнская слава» яха орден:

Агапова Изу Васильевнайна — цIен-нанна.

БархI бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта II-ча степена «Материнская слава» яха орден:

Абухаджиева Iашат Мадаловнайна «Октябрьнефть» мехкдаьтта управлене болхлочоа;

Балаева Дагмана — цIен-нанна;

Гончарова Александра Алексеевнайна — цIен-нанна;

Хаджиева Байсарена — «Грозпромстроя» треста гIишлошъяра-монтажни управлене болхлочоа.

ВорхI бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта III-ча степена «Материнская слава» яха орден:

Гадаева Нуру Сосламбековнайна — цIен-нанна;

Дакаева Бадудайна — цIен-нанна;

Дуева Марха Даудовнайна — Город Грозне Центральни рынка болхлочоа;

Дудаева Марет Мобиевнайна — цIен-нанна;

Магомадова Сацитайна — Город Грозне 2 горбольница болхлочоа;

Майрукаева Бетушайна — цIен-нанна;

Несерхоева Аниата — цIен-нанна;

Хумпарова Зайнапа — цIен-нанна;

Ялх бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта I-ча степена «Медаль материнства» яха медаль:

Азиева Махьмадь Гамарийна — Грозненски почтово-телеграфни стане почтальона».

Ахматханова Маккийна — № 29 йолча юкъерча школа болхлочоа;

Гакаева Залпа Ахмадовнайна — № 15 йолча маслозавода болхлочоа;

Гантиева Мария Хасыровнайна — цIен-нанна;

Героиева Тушка Магомадовнайна — цIен-нанна;

Дадашева Iайшата — № 6 йолча гIишлошьяра-монтажни управлене болхлочоа;

Измайлова Валентинайна — «Художник» яхача фабрика болхлочоа;

Кибишева Яхита Абдул-Керимовнайна — цIен-нанна;

Хазбулатова Роза Алиевнайна — Грозненски крекинг-завода болхлочоа;

Махиева Табарика Хамзатовнайна — «Октябрьнефта» мехкдаьтта управлене болхлочоа;

Мусаева Раисайна — цIен-нанна;

Нукаева Меди Гадуевнайна — цIен-нанна;

Усманова Сайбат Салмановнайна — цIен-нанна.

Хадаева Ирабуна — республикански больница болхлочоа;

Юсупова Тумишийна — цIен-нанна.

Пхи бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта II-ча степена «Медаль материнства» яха медаль:

Абаева Пебисата — Горпищеторга болхлочоа;

Бетиева Зайнапа — цIен-нанна;

Бараева Хьурмата — цIен-нанна;

Баширова Iайшита — цIен-нанна;

Вахаева Калимата — цIен-нанна;

Зигаева Миликайна — цIен-нанна;

Межаева Зулай Абдурахмановнайна — цIен-нанна;

Саламова Умисата — Грозненски химкомбината болхлочоа;

Турпалова Рукъията — цIен-нанна;

Умарова Дахала — Горпищеторга болхлочоа;

Хасуева Тайбата — цIен-нанна;

Хасаханова ЗулaIийна — № 37 йолча юкъерча школа болхлочоа.

ГОРОД ГРОЗНЕ СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА

Ийс бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта I степена «Материнская слава» яха орден:

Бекова Iумарий Зехьира — цIен-нанна;

Магомадова Аймана — цIен-нанна;

Фаргиева Лорса Яхийна — цIен-нанна;

Шамаева Нури Исмаиловнайна — цIен-нанна;

Ялхороева Аьсет Абурахмановнайна — цIен-нанна.

БархI бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта II-ча степена «Материнская слава» яха орден:

Акаева Сапилада — «Аргун» яхача совхоза болхлочоа;

Ахмадова Хурбикьна — цIен-нанна;

Букулиева Перизайна — цIен-нанна;

Букеева Амена — цIен-нанна;

Умарова Зайдата — цIен-нанна;

ВорхI бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта III-ча степена «Материнская слава» яха орден:

Евлоева МурцIалий Хьавайна — цIен-нанна;

Исаева Тамарийна — цIен-нанна;

Каримова Нурсайта — цIен-нанна;

Умахаджиева Маликийна — № 4 йолча автобоахама болхлочоа;

Хаджиева Салена — цIен-нанна;

Яндиева Сайта Чурихана — цIен-нанна.

Ялх бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта I-ча степена «Медаль материнства» яха медаль:

Абдуллаева Iайшета — цIен-нанна;

Атибаева Седана — «Горплодоовощторга» болхлочоа;

Аушева ГIармайха Миновсена — «Горплодоовощторга» болхлочоа;

Богатырева Закречун Комсена — цIен-нанна;

Дадаева Совдата — цIен-нанна;

Дахиаева Дашена — «Нефтемаслозавода» жилищно-коммунальни управлене болхлочоа;

Дзариева Луси Губышковнайна — цIен-нанна;

Зухайраева Хавада — цIен-нанна;

Исмаилова Кабена — цIен-нанна;

Курышева Анна Ивановнайна — цIен-нанна;

Маашева Аьсета — авторемонтни мастерске болхлочоа;

Мисербиева Сайхьадата — цIен-нанна;

Муртазалиева Аьлбикана — цIен-нанна;

Салтобиева Джайрона — цIен-нанна;

Сардалова Ракията — цIен-нанна;

Томова Зоандакъой Любайна — цIен-нанна;

Шахгереева Наташа — цIен-нанна;

Пхи бер а даь, уж хьалкхедаьча ноаношта II-ча степена «Медаль материнства» яха медаль:

Абубакарова Хазман Абдулмуслимовнайна — цIен-нанна;

Алхастова Чекана — цIен-нанна;

Амалиева Iашата — цIен-нанна;

Баснукаева Заняна — цIен-нанна;

Берсанова Айбата — цIен-нанна;

Бициева Совдата — цIен-нанна;

Гишлакаева Буша Ахмадовнайна — цIен-нанна;

Джамбулатова Кисена — кирпишкий завода болхлочоа;

Зигаева Саху Хамидовнайна — № 33 йолча юкъерча школа болхлочоа;

Котиева Рамзана Марема — цIен-нанна;

Куртоева Жабраила Любайна — горгостронома продавеца;

Мановская Анна Михайловнайна — цIен-нанна;

Саидова Яхита Муцаевнайна — № 2 йолча автобоахама болхлочоа;

Сардалова Цаэш Ахмадовнайна — цIен-нанна;

Хаджиева Жемилат Шовхаловнайна — «Грознефтеразведка» треста болхлочоа;

Нажиева Тамара Межидовнайна — цIен-нанна;

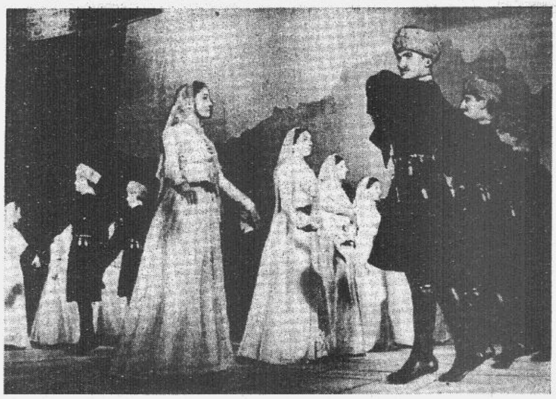
Шатова Анастасия Ивановнайна — «Чечингаз» треста болхлочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **И. АЛМАЗОВ.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Г. СКЛОКИН.**

г. Грозный.
1967 шера, 20 апрель.

Къилбаседа-ХІирий литератураи искусстваи кІира

СУРТА ТІА: «Симд» яха хІирий халкъа халхар деш я ансамбла группа. Н. Кобиашвиле сурт.

КАДАЙ ХАЛХАРАШ, БЕЗАМЕ ИЛЛЕШ

ТІанк аьнна хьалйиза я Цхьоалагіа мая цІерагІча беша йоккха зал. Шоай безача хьаьшаша — халкъа халхара Къилбаседа - ХІирий ансамбла артисташа луча концертага хьажа баьхкаб укхаза Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой.

Дукххача халкъий оамалаш лухьала увтт цу ансамбла деча тайп-тайпарча къаман халхарашка хьежаш. Кадай лел халхархой «Гандаган» яха аджарски халхар деш. Цу халкъа оамал хьагойташ да из сакъердаме халхар. ХІаьта кІантий халхар деча кагийча наха мел дог гІоздоаккх зале багІача зрителий. Цахаддаш деттача тІоараша цІаькха а цІаькха а сцена тІа бех уж.

Низткъа мара бІарг тІехьа ца кхувш кадай лел сцена тІа жа Іуй халхар деш бола артисташ. Хи тІа гІолла йолхача гІургІажаша санна мара шоай дегІамаш тохадалийтац мехкарий халхар деча ансамбла кхалнаьха группацарча артисташа.

Шоллагіа сцена тІа баьлча а битац зрителаша гІалгІай халхар деш бола артисташ.

Къилбаседа - ХІирий искусстваи литератураи кІира хьадийллача сарахьа К. Цаболова отталаьчунна юхе сурт хозагІен халкъа оамал нийсагІен хьагойташ къаьстта дика дар Баева Альбинаси Бирагов Михаилен даь гІалгІай халхар.

Къилбаседа - ХІирийчен доазонел гаьйна арахьа цІи хеза а Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхошта езаенна а я тІехдика халхараш деш йола Къилбаседа - ХІирий АССР-а заслуженни артистка Баева Альбина. Из солистка а йолаш «Джейран» яха азербайджански мехкарий халхар деш хиннараш боккхача безамца тІаэц зрителаша.

ТІехдика доакхх ансамбла вокальни группа Советски Союза шозза турпал волча цІи хеззача инаралах Плиевх дола илли. Зрителий дог чІахк «Нана воІага хьежаш я» яхача хореографически сценага хьежаш. Иштта хоза оттадаьд «Лоамашкара ворхІ воша» яхача легендай сурт а.

Сакъердаме йолаш чаккхоалансамбла коллективо кийчъяьча программа хІара номер. Лоацца аьлча бокъонца йола искусство бІаргаийтар сцена тІа халкъа халхара Къилбаседа - ХІирий ансамбла ерригача коллективо. Баркал шоана, тха доттагІий! Кхы а доккхагІа толамаш даха каяйла шун!

А. ЦИЦКИЕВА.

«САГ ЙИИЙХАР ВЕДДАВ»

Спектаклах йола заметкаш.

Ткъаьи итт шу совгІа ха я Къилбаседа - ХІирий паччахьалкхен музыкально - драматически театр болх беш дола. Ше болх беча цу лоаццача хана театра коллективо хьакхеллай сценически искусства дукха дика произведенеш.

Вай Нохч - ГІалгІайчен республике ХІирий литератураи искусстваи кІира дІахьош театро хьекхай Х. Плиева «Саг йиийхар веддав» яха боккъонца йола музыкальни комеди.

Цу сакъердамерча, безамерча комеде сюжет чоалхане яц. ЦІи хеза йола коа тІара оалхазараш леладу Зали, кхийна ши йоІ Фарии Кокои кхоабаш ягІа жеро, дикен, хьинар долаши, цкъа ше аьннар кхоачашдеши кхалсаг я.

Ший йоккхагІйола йоІ Фари вІаьхийча сагага «министр хІана вац аьнна волча сагага» маьре яхийта лаьрхІар цо. Из тайпа саг коравир. Из вар цІаккха къавала ца тугаш вола Бадалаг, дуккхаза истий дІаихийта, керда хьакхувлаш истий хийца вола воккха саг ва из, бакъда наха «ЧІоагІа вовзаши лоархІаши» ва из.

Фарийна везар эІамигсаг Аца ва. Цар дег тІарча безама кхерам тІатувс ийрчача гІулакхо. ВІаши безаш болча цу шиннена новкъостала йоагІа Зале эІамагІйола йоІ Коко. Цо говза оттаьча планах дох Бадалага зоахалол, хІаьта эІамигсаг Ацеи Фарии цхьа юкъ яьннача гІолла мари сесаги хул.

Спектакла режиссера, РСФСР халкъа артистка Т. Карнаевас безам гІоргболча хьисапе хьахьекхар спектакла строй. Спектакле дукха да дагалийпаи ирен дешаш. ЧІоагІа безам тІабодаши аттеи хьож спектаклага. Цунна доккха новкъостал ду Х. Плиева безамерча музыка, произведене сценически музыкальнии доакъошта юкъе айхха бувзам хиларо. Спектакль хьежараште езаялийтара чІоагІа къахьийтар режиссера П. Ф. Поносяна. Музыка дирижировани йора иллешца, халхарашца. Иллеш доахараша, халха бувлараша ерригга шоай уйла тІаяхийта ладувгІар музыкага. цунга хьежжа доахар иллеш, дора халхараш. Цо къаьгга хьахьокх театра коллектив музыкальни дикка дегІаена хилар.

Массехк дош аргІа халхарех лаьца. Комеде лоархІамегІа дола дакъа а хинна дІаэттад уж. Халхераш дераша къаьгга хьахьокх спектакла чулоацам. Халха бувлача мехкараша дикагІа йовзийт Х. Плиева музыка. Цу даькъе йоккха заслуга я балетмейстера А. Псахациева.

Ала дезаш да РСФСР заслуженни художника Ю. Федорова спектакла кийчъяь костюмаш йоккха ирони йолаш хилар, цар новкъостал ду артисташта образий тешаоргбола сурт оттаде.

Спектакль езаялийтара доккха новкъостал даьд Г. Гагиева язъяьча ирача тексто а. Музыкальни комеди дикагІа дІайовзийтара, езаялийтара керттерча даькъе тийша да спектакла актераех, вІаши бувзам болаш, барттайна цар болх барах из дика вІаштІехь а даьлар.

Спектакле дакъа лоацараш ба: Н. Кокаева, А. Галуева, А. Хасиева, Т. Тогоева, А. Гацаев, Б. Ходов, Ф. Суанов, И. Гогичев, Б. Тулатов. Царех хІаране ший тайпара сакъердаме образаш хьакхеллай. Йиза юмор а йолаш царех хІаране шоай роль ловзаярна чІоагІа раьза хул зрителаш. Лоацца аьлча беррига зрителаш раьза а беш ловзаю цар массане а шоай ролаш. Шоай декхараш мастерски диза кхоачаш а деш лайзар дукхагІйола актераш. Актераша хьахьоккхача бакъдолчо дог тохадолийтар хьежарий. Боккъонца йола искусство ейзар хьежараште. Актераша оттаяь спектакль массане а чІоагІа раьза хийла тІаэцарах, безам багІаи са лоадам боацаш хинна кхоачамбоацараш хьоахаде а.

Къилбаседа - ХІирий музыкально-драматически театр хІанзарча вахарна гІа боахаш да. Цун искусства сийдайт театра коллектива. Ирза долаш никъ хилба шун тха хьамсара хьаьший!

А. ХАМИДОВ,
Нохч - ГІалгІай АССР-а халкъа артист, драматург.

КІИРАН ДНЕВНИК

ЦХЬАЙТТАЛАГІА МАИ. ЯЛХЛАГІА ДИ. Эрсий драма Къилбаседа-ХІирий театра коллективо Лермонтова цІерагІча театре «Цыган» яха спектакли Х. Нурадилова цІерагІча драмтеатре Къилбаседа - ХІирий музыкально-драматически театро «Саг йиийхар веддав» яха спектакли оттайир. ХІаьта цу ханна Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен филармоне гулбенначарна концерт делар Къилбаседа-ХІирий филармоне симфонически оркестро.

Телезрителаш а хилар Къилбаседа-ХІирий ансамбла концертага хьожаш.

ШИЙТТАЛАГІА МАИ. ВОРХІЛАГІА, КІИРАН ТІЕХХЬАРА ДИ. Къилбаседа-ХІирий АССР-а эрсий драматически театра коллективо грозненцашта шоалагІа а «Цыган» яха спектакль бІаргаийтар. Х. Нурадилова цІерагІча драмтеатре хилар хІирий музыкально-драматически театра артисташа оттаяь «Медея» яха спектакль. Халкъа халхара Къилбаседа-ХІирий ансамбла коллектив «Советская Россия» колхозе хилар.

Ачхой-Мартана районни культура ЦІагІа района къахьегамхошпа вІашагІкхийтар ХІирийчен писателаш. Телевидене гІолла выступлени еш хилар Къилбаседа-ХІирий паччахьалкхен филармоне артисташ.

«Бутт лаьцача хана», Из я эрсий драма Къилбаседа - ХІирий театра коллективо вайцига шоаш йоаккхача юкъа Нохч-ГІалгІайчен зрителашта бІаргаийта кхоалагІа спектакль.

Н. Кобиашвило даьккхача сурта тІа спектакла сцена. Танкабине роль ловзаю артисткас М. А. Беленькаяс. Дервиша роль — Чувашски АССР-а заслуженни артиста М. Е. Западина.

Доазол дехьара

СОВЕТСКО-АЛЖИРСКИ СОТРУДНИЧЕСТВО

АЛЖИР, 10 май. (ТАСС). Экономически технически сотрудничества хьакъехьарча советско-алжирски соглашене протокола кулгаш а яздаь селхан чакхъяьлар СССР Министрий Совета чуйоагІача арахьарча экономически бувзамий Паччахьалкхен комитета председатель С. А. Скачков керте а латташ йолча советски делегаце Алжире яь переговораш.

Переговораш йолча хана алжирски делегацена керте латтар промышленностеи энергетикаи министр Абдессалам Белаид.

ДоттагІлен хьалеи вІаши дагардараш кхетадеши хилар делегацеш вІашагІъеттаялар. ВІашагІйетталуча хана СССР-еи АНДР-еи викалаша дийцар тІайийца проекташ кхоачашъяр миштта лел, белгалдаьхар сотрудничество шеръяра наькъаш. Къаьстта аьлча, цар къоастам бир городе Аннабе металлургически комбинат хьалъярцеи дІахо из шеръярцеи дувзаденна долча дешашта, уж хьежар алжирски экономика социалистически сектора промышленни предприятеш юхаметтаоттаяра йолча торонашка.

Переговорашка йоккха моттиг дІалаьцар советско-алжирски сотрудничества юрта боахамеи кадраш кийчъяреи хьакъехьарча проблемаша.

«ДегІаахара хьакъехьара ворхІ шера планал хьалхагІара ший хьалхара ихаь шера план кийчъеш Алжир йолча хана кердача соглашене тешам лу уж планаш кхоачашъерг хилара», — аьлар министра А. Белаида.

КИТАЕРА СОБЫТЕШ

«Дунфанхун бао» яхача хунвэйбиновски газето хоам бу, Сычуань яхача провинце «дош къоастадеш» Китая Коммунистически парте ЦК-о 7-ча мае решени тІайийца хилара хьакъехьа.

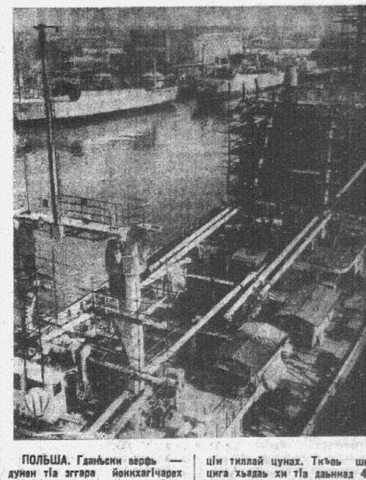
КПК ЦК къулба-малхбузен Бюро хьалхарча секретара а Чэнду яхача военни округа (Сычуань яха провинци) хьалхарча политкомиссара а белхаш тІара дІаваьккхав цу решенех КПК ЦК Политбюро член Ли Цзинь-цюань. Иштта шоай гІулакхаш тІара дІабаьхаб военни округа командующия округа кхоалагІа политкомиссари.

Китая къулбехьен - малхбузехьа къоастадаь аьлча Сычуань яхача провинце «культурни революци» хьаллоацаш бараштен цунна духьала бараштен юкъе довнаш хиларах укх тІеххьарча деношка хоамаш даьд кхыча мехкий корреспонденташа а хунвэйбиновски кепайоазоно а. Партийни комитеташта тІагІертача хунвэйбинаштеи цаофанаштеи духьала эттад эскара цхьадола дакъа, яхаш а хоамаш хиннад кепайоазонаш тІа. Цу духьаленна керте латтарех керттервар Ли Цзин-цюань ва, яхаш, кхайкаду шоай йоазонаш тІа хунвэйбинаша.

«Дунфанхун бао» деча хоамех, Чэнбурге № 132 йолча заводе 6-ча мае юха а герзаш а детташ, кхера кхувса гранаташ а етташ дов хиннад маоцзэдунисташтеи царна духьала бараштеи юкъе. Газето беча хоамах, 100 совгІа сага човнаш хиннай. Цхьа хунвэйбин — пекински геологически института студент — вийнав.

Тайп-тайпарча моттигашкара ухача хоамаша хьахойт Китая кхыча районашка я. цу даькъе чухьарча Монголе а. Мао Цзэ-дуна тІехьара бараштеи духьала бараштеи юкъе чІоагІа довнаш хулга.

(ТАСС).

ПОЛЬША. Гданьски верфь — дуьнен тІа эггара йоккхагІчарех цаІ. ХІанз дукха ха йоацца Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизар белгалдаккхара Владимир Ильич Ленина цІерагІа хургйолаш цІи тиллай цунах. Ткъаь шера цига хьадаь хи тІа даьккхад 468 кема, царех юкъара тоннаж 1 миллиони 637 эзари тонн йола 351 кема Советски Союза заказах даь да.

СУРТА ТІА: В. И. Ленина цІерагІча верфе.

Сурт ЦАФ—ТАСС.

Лаосе йохаяь самолеташ

ХАНОЙ. Лаос мукъаяккхара Халкъа эскара тІемахоша 7-ча мае Самнеа яхача провинце территоре тІа йоха а яь чуяйтай американски шин самолет. «Голос Патет-Лао» яхача радио передача бах хоам кертагІа а боахаш Вьетнамски информационни агентствас хайтачох, Лаоса территоре тІа чуяйта ерригга американски самолеташ 567 я.

ФУТБОЛ

ШИН ДИЙНАХЬА ЛАЬТТАР КЪОВСАМ

11 мае Орджоникидзе цІерагІча стадионе СССР кубок яккхара йолча аргІанарча туре вІашагІкхийтар Гомелера «Спартаки» «Тереки». Цул хьалхагІа шишша команда эшаяьяр белорусски грозненски футболисташа, хІаьта хІанз котъяьнначунца ловзаргья «А» класса хьалхарча лиге чуйоагІа Донецки «Шахтер».

...«Терека» футболисташа дика дІайоланийр матч: низткъа мара шоай наІараш лорае вІаштІехьдалац хьаьший: кхераме атакаш ю Морозова, Жердева, Михеева. Ииъ минот яьлча нападающе А. Жердева хьайийллар счет (укх сезона цо чутеха кхоалагІа бурган яр из).

Цхьабакъда, цул тІехьагІа йовза хала я вай команда. Мича бахар ца ховш бейр ловзарцара безам, бурган дІа-юха луш дукха гІалаташ ду футболисташа.

Цу дерригнех цу сахьате пайда эц спартаковцаша. ХІанз территориальни а ловзара а совле царгахьа я. 28 миноте счет нийсъю дика ловзача нападающе Васильева. Цул тІехьагІа салаІа болх футболисташ.

ШоллагІча тайме дикагІа ловз грозненцаш, Цхьабакъда, шоллагІа бурган а цар наІарашка чутох. Из дир спартаковца Мишина. Эшача дІакхаьчача фусамдаьша лакхъю темп. Дика ловз Морозова меттел араваьнна Шаулов. Из вар счет нийсъяьр а. 2:2.

Цхьаккха кот ца воалаш чакхъяьлар шоллагІа тайм а. Ховш махиллара къахетам боацаш да кубкови матчай законаш. Цхьа команда котъяла еза. Цудухьа судахочо Ю. Григорьева ловза кхы а 30 минут ха хьожаю. Бакъда, цох хІама хувцадаланзар.

Селхан, шоллагІча дийнахьа. цІаькха а лайзар «Спартаки» «Тереки», Счет 1:0 а йолаш грозненски футболисташ котбаьлар.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгІа

РАДИО:
13 май, 1967 шу.

6.30 — Нохч-ГІалгІайчен лаьттаделадерхо (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20—«Сердало» газета обзор. 8.25—Ашараш. 8.30 — «Къона тІехье» (нохчий меттала). 8.56 — Москва. 16.00—Программай передача. 16.05 — Литературни передача (эрсий меттала). 16.25 — Нохч-ГІалгІай иллеши ашараши. 16.45 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 17.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.15 — Концерт. 17.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.00 — Москва. 18.23 — «Къонал» (нохчий меттала). 18.53 — Ашараш. 19.00 — «Зори Кавказа» яха радиожурнал.

УКВ.

9.00 — «Ваьнна лелаш волча мастера гІонча иллеш» яха музыкальни передача. 10.00 — «Докорупо» мехка гІолла лоро Глобуса баь тамашийна никъ» яха берашта йола радиопостановка. 10.37 — «Нагахь санна Листа дневник леладаь даларе» яха музыкальни композици. 11.28 — «Изумруд» яха Купринина дувцар. 18.00 — Эстрадни концерт. 18.29 — «Мар-нана» яхача спектакла монтаж (нохчий меттала). 19.18 — «Румынски артисташа иллеш оал» яха концерт. 19.32 — «Цирко лампаш хьалсог» яха Милютина оперетта. 21.46—Клаудио Вилла дІаоал Итальянски иллеш.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — Советски Іаьдала 50 шу дизарга. Дукха а беза, бовза а бовза хьай мохк. «Вовзаш воацаш салте вац». 18.25 — Берашта дола фильм. 18.45 — Дунен мехкашта юкъелаттача хьалах дола къамаьл. 18.00 — Къилбаседа - ХІирийчен искусстваи литератураи кІира дІакъовлар.

ТХА ДЕВИЗ—САГ ПАРГІАТА ВАККХАР ДУХЬА

Россе ЦІеча ЖІарга общество вІашагІъелла 100 шу дизарга

— Вай мехка ЦІеча ЖІарга общество хьахилара истори а цун дегІаахара керттера этапаш а ювцал.

— Россе ЦІеча ЖІарга хьалхара организаци хьахинна официальни ди 1867-ча шера 15 май лоархІ. Цхьабакъда, Россе дукха а хьалхагІа дагалеха хиннад тІемах зулам даьннача наха общественни новкъосталаш делга. Из дагалехар эггара хьалха чакхдаьккхар гІорваьнна волча эрсий хирурга Н. И. Пирогова. 1853—56 шерашка Крымски тІом болча хана цо вІашагІъеллар милосерде йижарий община.

Революци хилалехьарча Россе филантропически, благотворительни организаци яр ЦІе ЖІарг. Цхьабакъда, Н. И. Пирогов, Н. В. Склифосовский, С. П. Боткин, Н. Н. Бурденко, Н. А. Вельяминов санна бола гІорбаьнна Іилмахой-медикаш цу юкъе хиларах а, мугІарера лораш, милосерде йижарий, санитараш из патриотически гІуллакх бахьанце мелла йоккха хало ла а кийча хиларах а ЦІеча ЖІарго тІемаш долча хана а, мехка стихийни доакъазал тІакхаьчача хана а, лазараш даьхкача хана а доккха новкъостал дора эрсий халкъа.

Бокъонца йола дукххача къахьегамхой шоай доІамера организаци хилар ЦІеча ЖІаргах Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хиннача хьалхарча деннощкахье а. Сийлахь-боккха Октябрь котбаьнначул тІехьагІа Советски правительствас а В. И. Ленина ше а демократически ларде эргайоаккхилга дир ЦІеча ЖІарга общество. 1918-ча шера 7-ча августе декрет хилар общества къаьнара кулгалхой мукъабалийтара хьакъехьа, хІаьта цу шера 20-ча ноябре Москве хьалхара собрани хилар. Цига тІайийцар Устав, харжар общества керда Центральни комитет.

ТІехьагІа ЦІеча ЖІарга обществаш хьахилар Украине, Армене, Белорусе, Грузе, Казахстане, Киргизе, хІаьта ЦІеча Ахбетта обществаш — Азербайджане, Узбекистане, Туркменистане, Таджикистане. ХІанз хІара союзни республика ший ЦІеча ЖІарга е ЦІеча Ахбетта общество йолаш я.

1925-ча шера обществаш вІашагІа а кхийтта хьахилар СССР ЦІеча ЖІаргеи ЦІеча Ахбеттеи обществай Союз. ХІанз царна юкъе 70 миллион гаргга къахьегамхой ба.

1967-ча шера 15-ча мае Советски Союзе чІоагІа деззерга вай мехка ЦІеча ЖІарга общество вІашагІъедла 100 шу дуза ди.

Цу юбилейна дувзаденнача массехк хаттара жоп лулга дийхар АПН корреспондента СССР ЦІеча ЖІаргеи ЦІеча Ахбеттеи обществай Союза исполкома председатель а ЦІеча ЖІарга обществай дерригдунен Федераце (Лиги) вице-президент а волча медицински Іилмай докторгара профессоргара Георгий Андреевич Митеревгара.

Общества юкхьаннара организацеш хьаьй ерригача предприятешка, учрежденешка, колхозашка, совхозашка, школашка, институташка. 418 эзарнел дукхагІа я уж.

— Сийлахь-боккха Даьй-мехка тІом хиннача шерашка фу лоархІам болаш яр советски ЦІеча ЖІарга общество?

— Машар болча хана ЦІеча ЖІарген ЦІеча Ахбеттеи общества кийчбаь бІаьш эзараш медицински йижарий, инструктораш, санитараш бар Даьймехка тІом лаьттача шерашка цхьанна халонахи кхерамахи ца а къахкаш эскарий медико-санитарни батальонашка, госпиталашка, санитарни поездашка, партизански отрядашка, моастагІчо гобаьча городашка балхаш деш.

Геттара дукха балхаш дора тыле а. ТІема шерашка кийчбир 263 эзар совгІа медицински йижарий, 450 эзар санитарни дружинница, 840 эзар санитарни постий членаш. 1945 шу долалуча хана Советски ЦІеча ЖІаргеи ЦІеча Ахбеттеи организацешка ханханнахьа шоай цІий тІемахошта-доарахошта дІа а телаш, ах миллион-совгІа доноран бар.

Обществай членаша миллион комплект гаргга чухь дувхалу барзкъаш дахьийтар фронте. материальни новкъостал дора тІеча инвалидаштеи берашта-бошттеи.

— Фу ала йиш я Советий ЦІеча ЖІарго тІом сецачул тІехьагІа беча балхах?

— ТІом сецачул тІехьагІа хьалхарча шерашка оаха новкъостал дора моастагІчо йохаяь дарбай-профилактически берийн учрежденеш юхаметтаоттае, гІо дора инвалидаштеи боштеи. Обществай комитеташкара материальни новкъостал кхаьчар 70 эзар инвалидаги 56 эзар бой хиина дисача берашкеи.

Городашкеи юрташкеи халланза санитарни тІахьожам лоаттабе лорашта новкъостал ду 1.5 миллион гаргга общественни инспектораш кийчбаьб обществай комитеташи активо. Унахошта гІулакх де нах Іомабеш йола кружокаш хиинай болх беш. Укх тІеххьарча ворхІ шера уж кружокаш чакхъяьхай 8 миллион совгІа саго.

Эзараш дезалаш бохабаьб тІемо. ЦІеча ЖІарга общества новкъосталца вІашагІкхийттаб тІемо къестабаь хинна гаргара нах. Тха Союза исполкоме вІашагІъеллача нах лахара Бюрос халланза бувзамаш леладу 72 мехкарча ЦІеча ЖІаргеи ЦІеча Ахбеттеи обществашца. Хьалех гитлеровцаша доазол дехьа дІакхийла советски гражданаш а тІема хана моастагІчун эскараша СССР территоре тІа хинна доазол дехьара нах а.

Цу Бюрос беча балхах 300 эзар сага хІанзлехьа а корабаьб шоай гаргара нах: ноаной, даьй, вежарий, йижарий. ХІанз кхы тІа а 40 эзар саг ва лохаш. керттерча даькъа бера хана шоай даьйх-ноаноех къаьста хинна советски гражданаш ба уж.

Лоацца аьлча, Советски ЦІеча ЖІарго беча балха керттера принципаш иштта я: гуманизма лакхара идеалаш бахьанце, дерригача дунен машар бахьанце цІаккха а кІорда ца деш къовсам лоаттабелга.

— Іа мааллара, ЦІеча ЖІаргеи ЦІеча Ахбеттеи советски обществай лоархІамера цхьа денхар да машар бахьанце къовсам лоаттабелга. Фуд цу даьнъе обществас практически деш дар?

— Оаха айхха контакташ лелаю 108 мехкарча тхоай коллегашца, дунен халкъашта юкъерча организацей, конференцей балхашка дакъа лоац. ЦІеча ЖІарга обществаи Лиги исполкома а. хІаьта иштта Дунен халкъашта юкъерча ЦІеча ЖІарга Массаза йолча комиссена а юкъеболх СССР викалаш.

Тха обществаси кхыча мехкий обществашеи каст-каста дІа-хьа делегацеш ухийт. Укх тІеххьарча шерашка доазол дехьара 40 делегаци хиннай СССР-е. Советски ЦІеча ЖІарго айхха сотрудничество делаю вошал долча социалистически мехкий обществашца.

Дунен дукххача мехкашка бахача нахага доттагІлен кулг кхувладеш а царна реальни новкъостал деш а ба советски нах. Дукххача паччахьалкхенашка хьайийлла Советски ЦІеча ЖІарга госпиталаш я аз ювцараш. Ткъо шу совгІа ха я Тегеранеи (Иран) Аддис-Абебеи (Эфиопия) советски госпиталаша болх бу. Итт шу хинна Іап Нью-Деле (Инди) берашта новкъостал дара йилла вай дарбан Центр йола... Массехк миллион кхыча мехкий гражданашта гІулакх даьд вай лораша укх тІеххьарча хана.

Советски ЦІеча ЖІарго доккха материальни новкъосталаш ду стихийни доакъазал тІакхаьча а тІемаш бахьанце а гІовзалаьннача халкъашта, американски агрессена духьала цо лоаттабеча турпала къовсаме чІоагІа из хьал а лоацаш, новкъостал ду вьетнамски халкъа.

— Ший берригача балхаца, — аьлар ший къамаьл чакхдоаллаш профессора Митерева, — Советски ЦІеча ЖІарго чІоагІъю СССР Коммунистически парте Программо кхайкаь гуманни идеалаш: дерригга а сага духьа, саг паргІата ваккхар духьа.

(АПН).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. 3-39-11; бехктоккхама секретара—3-34-38; партийни вахареи, культураи, промышленностеи отделий — 3-42-30; юрта боахамеи письмойи отделий — 3-42-28;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем—3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05155, Заказ № 2268.